

Міністерство освіти і науки України
Київський національний торговельно-економічний університет
Факультет міжнародної торгівлі та права
Кафедра міжнародного публічного права

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

«Міжнародно-правове співробітництво держав у сфері туризму»

Студента II курсу, 10-м групи,
заочної форми навчання
спеціальності
«Міжнародне право»

Кобзов Олександр
Іванович

Підпис

студента

Науковий керівник:
кандидат юридичних наук,
доцент

Переверзева Ольга
Сергіївна

Підпис

керівника

Керівник освітньої програми:
доктор юридичних наук,
доцент

Дешко Людмила
Миколаївна

Підпис

гаранта

Київ 2018

Перелік умовних скорочень

ООН – Організація об'єднаних націй

ВТО – Всесвітня туристична організація

МСОТО – Міжнародного союзу офіційних туристичних організацій

ЛН – Ліга Націй

IUOTO – Міжнародний союз туристичних організацій

UNCTAD – Конференція ООН з торгівлі та розвитку

ВАТА – Всесвітня Федерація туристичних агентств

СІЕСТА – освіта Міжнародного центру з вивчення проблем туризму

ЮНВТО – Всесвітня Туристична Організація

ФУААВ – Всесвітня федерація асоціацій туристичних агентств

МПС – Міжпарламентський союз

ДФЄС – Договір про функціонування Європейського Союзу

ЕКОСОР – Економічної і Соціальної Ради

TSA – Допоміжного Рахунку Туризму

ОЕСР – Організація економічного співробітництва та розвитку

WTTC – Всесвітня рада з подорожей та туризму

COT – Світова Організація Торгівлі

ІМО – Міжнародна морська організація

ІСАО – Міжнародна організація цивільної авіації

ІМКО – Міжурядова морська консультативна організація

ЮНЕСКО –

МОП – Міжнародна організація праці

ФАО – Продовольча та сільськогосподарська організація ООН

ЮНЕП –

ВООЗ –

'я

ІСПЕН – Міжнародна мережа забезпечення прав споживачів

МГА – Міжнародна готельна асоціація.

IATA – Міжнародна асоціація повітряного транспорту

УПС – Угода про партнерство та співробітництво

УА – Угода про Асоціацію

ОАД – Організація американських держав

ММПО – Міжнародна міжурядова організація

АІТ – Міжнародний туристичний альянс

ОБСЕ – Організація з безпеки і співробітництва в Європі

ОІК – Організація Ісламська конференція

ЄС – Європейський Союз

ІТВ – Міжнародна туристична біржа

SIT – Міжнародна туристична виставка

ДЄС – Договір про Європейський Союз

ЕКА – Департамент транспорту, зв'язку та туризму

ЕСКАТО – Комітет з питань транспорту, комунікацій, туризму та розвитку інфраструктури

НБСС – Наради з безпеки та співробітництва в Європі

ЗМІСТ

Перелік умовних скорочень.....	2
ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ПРАВОВА ПРИРОДА ТУРИЗМУ.....	11
1.1. Історія та розвиток туризму.....	11
1.2. Міжнародно-правова характеристика туризму.....	23
1.3. Регламентация туризму в міжнародному праві.....	34
<i>Висновки до 1 розділу.....</i>	<i>41</i>
РОЗДІЛ 2. МЕХАНІЗМ СПІВРОБІТНИЦТВА ДЕРЖАВ У СФЕРІ ТУРИЗМУ	43
2.1. Система ООН щодо міжнародного співробітництва у сфері туризму	43
2.2. Форми співробітництва у сфері туризму на регіональному рівні	53
2.3. Участь України в системі міжнародних організацій у сфері туризму.....	61
<i>Висновки до 2 розділу.....</i>	<i>65</i>
РОЗДІЛ 3. ЗАСТОСУВАННЯ ПРИНЦИПІВ ТА НОРМ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА У СФЕРІ ТУРИЗМУ.....	67
3.1. Особливості застосування основних принципів та норм міжнародного права у сфері туризму.....	67
3.2. Особливості застосування спеціальних принципів та норм міжнародного права у сфері туризму.....	72
<i>Висновки до 3 розділу.....</i>	<i>77</i>
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	79
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	83

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Докорінні зміни, що сталися в останнє десятиліття ХХ сторіччя в світовій політиці та економіці, результатом яких стало очевидне поглиблення міжнародного співробітництва держав, в тому числі й на регіональному рівні у сфері туризму. Не можна не помітити, що прагнення до співробітництва та швидкі темпи розвитку туристичної індустрії призводять до виникнення різноманітних видів реалізації дозвілля.

Індустрія туризму активно розвивається, що зумовлює виникнення нових видів правовідносин. Відповідно, актуалізується потреба в ефективному регулюванні таких правовідносин. Особливістю регулювання цих відносин є транскордонний характер туризму, що передбачає вихід за рамки правового регулювання в межах однієї держави. Розбіжності в регулюванні туристичних відносин призводять до повільного розвитку туристичної індустрії, а також до виникнення неконкурентного середовища і численних порушень прав людини.

Розвиток туристичної індустрії вимагає створення універсальних міжнародно-правових норм, які допоможуть зробити її доступнішою для туристів, прибутковішою для держав та тих, хто продає туристичні послуги.. Ще в Декларації про принципи міжнародного права щодо дружніх відносин та співпраці між державами відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй, прийнятої на 25 сесії Генеральної Асамблеї ООН 24 жовтня 1970 р. та в Заключному акті Ради з безпеки і співробітництва в Європі 1975р. держави відзначили його важливу роль в економічного розвитку та збереженні миру.

Відповідно на даний момент перед вітчизняною наукою міжнародного права постала ціла низка актуальних питань, які мають відчутне практичне значення, місце і роль України в сучасних процесах міжнародного і регіонального співробітництва держав у сфері туризму, особливості

договірної практики держав, організаційно-правові форми їх міжнародно-правового співробітництва; правовий аналіз діяльності і статус міжнародних організацій у сфері туризму, характер та особливості двостороннього співробітництва тощо. Зрозуміло, що від конкретного вирішення цих питань прямою мірою залежатиме результативність зовнішньополітичної та економічної діяльності України в сфері туризму та успіхи інтеграційних процесів, учасником яких вона є.

Актуальність теми дослідження також зумовлена швидким розвитком новітніх технологій та їх впливом на туристичну діяльність. Виникнення нових способів організації подорожі, які часто не мають жодного регулювання, а отже, часто призводять до порушення прав споживачів й уникнення відповідальності за порушення таких прав. Розвиток мережі Інтернет, яка не має кордонів, впливає на туризм і відповідно, спричиняє необхідність створення єдиних міжнародно-правових норм, що регулюватимуть усі аспекти електронного туризму. Крім зазначеного, актуальність даної теми обумовлена практичною відсутністю у вітчизняній науці міжнародного права комплексних досліджень правових проблем, які виникли у зв'язку з міжнародно-правовим співробітництвом держав у сфері туризму.

Ступінь наукової розробленості теми. Міжнародно-правове співробітництво держав у сфері туризму до теперішнього часу не досліджувалося у вітчизняній науці міжнародного права. Більшість робіт розглядають правове регулювання з надання туристичних послуг. При написанні даної магістерської роботи в якості теоретичної основи автор використовував праці, які присвячені правовій природі туризму, організації та діяльності міжнародних організацій у сфері туризму, праву ЄС, таких видатних вчених, як: Ткаченко Т.І., Грушова А.Т., Скороход Ю.С., Писаревский Е. Л., Переверзева О.С., Кулиев И.О., Халілов З. З., Анакіна Т. М., Тимченко Л. Д., Ігнатенко Г. В., Тиунов О. И., Шibaева Е. А., Дмитрієв А. І., Муравйов В.І.

Спеціальними роботами з міжнародно-правового співробітництва держав у сфері туризму є публікації Буткевіч О.В., Ю.Н. Соколова, А.П. Іванова, К.А. Комарова, Н.С. Барчукової, К.Г. Борисова.

Наукова новизна даної роботи полягає в тому, що в українській юридичній літературі вперше визначено перспективи міжнародного співробітництва держав у сфері туризму за участю України з використанням системного і історичного підходів до вивчення міжнародних положень про універсальні, регіональні, багатосторонні та двосторонні рівнів, а також про рекомендації щодо подальшого поліпшення міжнародного правового співробітництва у розвитку туризму.

В роботі розглянуті нові аспекти міжнародного співробітництва у сфері туризму, діяльність міжнародних організацій. Проаналізовано правову основу співпраці України з організаціями у сфері туризму та висвітлення питань участі в них; визначення туризму, а також інших правових понять у сфері туризму, рекомендується для використання в рамках міжнародного права і українського законодавства; аналізу форм і змісту регіональної співпраці у сфері міжнародного туризму для всіх територіальних районів, з акцентом на взаємодію України та ЄС, доведено значну цінність щодо міжнародного співробітництва в забезпеченні безпеки у сфері туризму тощо.

Незважаючи на велику кількість міжнародних правових документів щодо правової природи туризму в даний час немає багатостороннього договору, який об'єднував концепцію туризму, відвідувача і мандрівника та туристичну галузь, яка б видалила наявні колізії національних законів і призвела до більш ефективного міжнародного правового регулювання міжнародного туризму.

Міжвідомча співпраця у сфері туризму (включаючи Україну) здійснюється шляхом укладання багатосторонніх і двосторонніх договорів, за участю держави в універсальних та регіональних міжнародних організацій, співпраця з останніми на договірній основі, так і в рамках міжнародних

конференцій. Провідними і найбільш ефективними формами співробітництва є міжурядова конференція і представляє особливу форму міжнародної інституційної співпраці, яка є важливою для розвитку туризму міжнародних нормативно-правових актів.

Зміст міжнародних правових актів з питань туризму (більшість з яких Україна бере участь) показує, що міжнародне співробітництво у цій сфері спрямована на вирішення дуже широкого кола конкретних проблем. В той же час, успіх у досягненні цієї мети може сприяти реалізації ряду загальних цілей: зміцнення міжнародної безпеки та верховенства права, захисту прав людини тощо. Розвиток відносин між Україною і ЄС в галузі економічного співробітництва, в гуманітарній сфері та культурних, освітніх, наукових і, нарешті, туристичних відносинах свідчить про позитивні тенденції щодо партнерства та інтенсифікації міждержавного туризму.

Об'єктом дослідження виступають правовідносини, що спрямовані на розвиток системи міжнародно-правового співробітництва в сфері туризму.

Предмет дослідження є комплекс міжнародно-правових принципів та норм, що регулюють діяльність держав у сфері туризму.

Головною метою цієї роботи є комплексний аналіз сучасного міжнародно-правового співробітництва у сфері туризму за участі України, виявлення проблем в даній сфері та розробка пропозицій щодо їх вирішення.

Наведена мета зумовила постановку і вирішення таких наукових завдань:

- дослідити правову природу туризму та історію розвитку;
- визначити правову характеристику міжнародних організацій у сфері туризму і здійснити правовий аналіз їх діяльності;
- проаналізувати зміни у структурі та організації міжнародних організацій у сфері туризму та особливості міжнародно-правового регулювання співробітництва держав у сфері туризму;
- класифікувати основні форми, напрямки (області, сфери), рівні міжнародно-правового співробітництва держав в сфері туризму;

- участь України в системі міжнародних організацій і міжнародно-правових актів, що регулюють відносини у сфері туризму;
- визначити особливості застосування основних принципів і норм міжнародного права у сфері туризму;
- визначити особливості застосування спеціальних принципів і норм міжнародного права у сфері туризму.

Методологічну основу магістерської роботи складають методологічною базою магістерської роботи служать принципи, методи і способи, що забезпечують комплексність, всебічність дослідження поставленої проблеми. У процесі роботи застосовувалися як загальнонаукові, так і спеціальні методи. Серед них, зокрема, – системний, формально-логічний, метод порівняльного аналізу, історико-правовий та інші. Так, *системно-функціональний, і формально-логічний методи* були використані при дослідженні системи міжнародного співробітництва держав та розробці класифікації основних форм, напрямків (областей, сфер), рівнів міжнародно-правового співробітництва держав у сфері туризму, зокрема; *історико-правовий метод* використовувався для дослідження еволюції розвитку нормативно-правової бази щодо міжнародного універсального і регіонального співробітництва держав у сфері туризму; *метод порівняльного аналізу* – для визначення спільних регіональних інтересів держав, порівняльного аналізу міжнародних документів, що закріплюють принцип співробітництва держав у сфері туризму; *спеціально-юридичний метод* – для визначення правової природи міжнародних організацій у сфері туризму.

Теоретичне і практичне значення магістерської роботи. Положення магістерської роботи можуть бути використані: 1) в процесі створення політичних документів відповідної спрямованості на міжнародному та національному рівнях (наприклад, в процесі розробки міжнародних стратегічних планів, національних програм економічного, екологічного, культурного спрямування тощо); 2) в практичній діяльності органів

зовнішніх зносин України щодо співробітництва держав у сфері туризму, а також в діяльності урядових і неурядових міжнародних організацій та інших об'єднань та ін.); 3) в науково-дослідній роботі – для подальшого дослідження проблем та особливостей міжнародно-правового співробітництва держав у сфері туризму; 4) в навчальному процесі – в процесі викладання курсу “Міжнародне публічне право”, при розробці методичної та навчальної літератури з цієї дисципліни. Перспективною представляється розробка практично-орієнтованого спецкурсу «Міжнародно-правове співробітництво держав у сфері туризму».

Структура магістерської роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та пропозицій і списку використаних джерел (99 найменувань). Обсяг роботи становить 92 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ПРАВОВА ПРИРОДА ТУРИЗМУ

1.1. Історія та розвиток туризму

Туризм є досить ранньою галуззю міжнародного бізнесу, але люди займалися туризмом із давніших часів: мандрівки з метою екскурсії, торгівлі, завоювань, оздоровлення, поширення релігійних учень, виїзди за місто міських жителів і поїздки в місто та село. Передумови розвитку туризму сягають далекої давнини. 3000 років д н. е. стародавні єгиптяни вже плавали річкою Ніл, перевозячи величезні брили, з яких будували піраміди. Ранні фінікійці плавали Середземним морем до берегів сучасних Сирії та Лівану, щоб розмістити там свої колонії та розвивати торгівлю. Один з експертів Всесвітньої туристичної організації Джафар Джафарі у своїй праці «Феноменологія туризму» зазначає, що люди подорожували завжди [1].

Залежно від мотивації подорожей, способу подорожування і розвитку транспортних засобів, кількості мандрівників й охоплення туризмом різних верств суспільства історичний шлях розвитку туризму можна поділити на чотири етапи: 1) до 1841 р. – початковий етап; 2) з 1841 р. до 1914 р. – етап становлення туризму як галузі; 3) з 1914 р. до 1945 р. – етап формування індустрії туризму; 4) з 1945 р. до наших днів – монополізація туристичної індустрії.

Цілком очевидно, що попередницею сучасної туристичної, у нинішньому розумінні цього слова, подорожі була будь-яка мандрівка, яку здійснювали наші предки. Основними чинниками, що спонукали наших предків мандрувати, були: потреба освоєння нових територій, зручних для проживання та різних видів діяльності; людська цікавість, бажання пізнати навколишній світ.

В результаті розвитку суспільства, виникнення товарно-грошових відносин, розподілу праці та виокремлення осіб, що не були зайняті в

суспільному виробництві та управлінні, з'явилися категорії людей, які постійно подорожували. Для першого етапу розвитку подорожей і туризму були характерні такі риси: Розвиток торгівлі, що, в свою чергу, сприяє соціально-економічному розвитку суспільства і задоволенню потреб людини в пізнанні навколишнього світу, інших народів, налагодженню економічних, культурних та політичних відносин між ними. З історії ми знаємо, що багато купців були водночас і мореплавцями, і вченими (зрозуміло, в тогочасному розумінні цього слова). Серед них можна назвати відомого мореплавця, венеціанського купця XIII ст. Марко Поло, який залишив нащадкам книгу спогадів, що правдиво змальовувала культуру та побут народів Сходу та довгий час була керівництвом для складення географічних карт. Розвиток різних релігій також сприяв розвитку подорожей в різні епохи, особливо в епоху Середньовіччя. Виконання вірянами релігійних призначень, прочанство сприяли тому, що для прочан створювалися необхідні умови для проживання, харчування, транспортування та ознайомлення зі святинями (своєрідне екскурсійне обслуговування). Тобто це були ті ж самі послуги, якими забезпечувалися в подальшому туристи. Прикладом цього може бути Києво-Печерська лавра, яка мала для обслуговування прочан у XVII ст. аптеку, бібліотеку церковних книг, трапезну та «гостинні будинки», своєрідні готелі. Також прочани були однією з найбільш захищених категорій подорожніх, у питаннях збереження здоров'я та життя. Цьому сприяли сам статус прочанина та різні заходи, до яких вдавалися організатори прочанства (різні релігійні ордени та місії; наприклад, організацією прочанства займався Мальтійський орден). Розвиток культури і мистецтва. Природно, що з'явилася певна категорія подорожніх з метою ознайомитися зі звичаями, культурою та визначними пам'ятками мистецтва, а також дещо інша категорія мандрівників: ті, що прагнуть отримати освіту в інших країнах, вивчити або вдосконалити іноземні мови. Пізнання людиною природи призводить до відкриття нових земель, місць з унікальним кліматом, цілющих якостей мінеральних джерел, які можуть

поліпшувати здоров'я людини. Це сприяло розвиткові подорожей з метою оздоровлення. Збільшення частки вільного часу в суспільстві є також важливим чинником, який сприяв появі туризму. Адже вільний час надає людині не тільки можливість відновлення своєї життєвої сили, а й змогу раціонально і корисно використати свій вільний час для пізнання навколишнього світу, займатись улюбленою справою та виховувати дітей та молодь, використовуючи досвід і досягнення минулих поколінь [2].

У стародавньому світі основними мотивами подорожей були:

- торгівля;
- загарбання нових територій;
- прочанство;
- пізнавальні потреби;
- лікування;
- розваги.

Поширеними засобами пересування були водний транспорт та використання тварин, але більшість подорожніх пересувалася пішки.

Водний транспорт досяг високого рівня розвитку в античні часи. Морські кораблі в ту епоху вже були достатньо досконалі, щоб плавати на великі відстані. Тому поблизу морів швидко розвивалися держави. Жодному морю не призначалось такої славетної долі, як Середземному. Чимало цивілізацій розвинулись на його берегах, досягли вершин могутності, слави та величі, залишивши нащадкам свої надбання в культурі, архітектурі, науці тощо.

Одним із багатьох шляхів вкладання коштів з метою задоволення своїх потреб у раціональному відпочинку, розвагах, виконанні релігійних призначень, лікуванні та рекреації в епоху Просвітництва стало нове соціальне явище – туризм.

Основними категоріями населення, представники яких стали першими туристами, були дворяни. Для молодих дворян своєрідний «гранд-тур» по Європі був доповненням до основної освіти, і вони його здійснювали перед тим, як розпочати свою професійну або політичну кар'єру.

Однак, до середини XIX ст. відмінною рисою подорожей залишався примітивізм засобів переміщення. Типові диліжанси доби Просвітництва були мало комфортними засобами пересування.

Об'єднувало всіх мандрівників те, що вони відносились до суспільної меншості, яка мала привілейований статус у суспільстві. Основна ж маса населення проживала свій вік, майже нікуди не виїжджаючи, бо не мала для цього ні коштів, ні відповідної мотивації.

Але певний прогрес все ж таки був. На виробництві скорочувався робочий час та збільшувалась частка вільного, наявність якого є однією з умов, що дозволяють здійснювати подорожі, і це було значним соціальним здобутком і дозволило в майбутньому, в XIX-XXст., залучати до туризму зайняті категорії населення.

Збільшення кількості тих, хто подорожував заради задоволення, діяло як стимул розвитку інфраструктури для подорожніх, збільшення комфортності мандрівок. І в цьому відношенні в епоху Просвітництва в країнах Європи відбувалися суттєві зміни.

Загальна декларація прав людини, була прийнята Генеральної Асамблеї ООН у 1948 р. та відповідно до статті 24, а саме: «Кожна людина має право на відпочинок і дозвілля, включаючи розумне обмеження робочого дня та оплачуваної щорічної відпустки»[3].

Держави, що підписали угоду із економічних, соціальних та культурних прав, пообіцявши забезпечити право кожної людини «на відпочинок, дозвілля, розумне обмеження робочого дня та на оплачувану періодичну відпустку з заробітної плати, а також оплату за святкові дні». Ці

положення дали поштовх до розвитку туризму, включаючи розвитку міжнародного туризму. Інтенсивний розвиток міжнародного туризму призвело до необхідності відновити норми для регулювання туристичної діяльності.

Одним з головних напрямів міжнародного туризму було, перш за все, досягнення щодо термінологією та визначень. Опрацюванням формулюванням термінології займався комітет з статистики Ліги Націй у 1937 р. та вперше опублікував визначення «Міжнародного туриста». Після Другої світової війни опрацювання цих самих питань була прерогативою Міжнародного союзу офіційних туристичних організацій (МСОТО), (International Union of Official Travel Organizations (IUOTO)), і в 1950 р. були закріплені терміни і поняття «екскурсант» та «транзитний мандрівник», а в 1954 р. було прийнято комісією ООН нове визначення «турист»[4].

Визначення додатково уточнювалося в 1963 р. на конференції з міжнародного туризму і подорожей ООН (Римська конференція щодо визначень в туризмі). У 1976 р. вперше ООН опублікував перелік визначень щодо термінології з туризму, де відображаються практично всі важливі терміни, для уніфікації принципів і норм щодо правил туристичної статистики (Provisional Guidelines on International Tourism (UNCTAD)). Важливі рішення щодо розвитку туризму у міжнародному співтоваристві були прийняті в Гельсінкських угодах, які були підписані 1 серпня 1975 р. (Заключний акт наради з безпеки і співробітництва в Європі).

Крім того, в 1946 р. була утворена Міжнародна готельна асоціація, а в 1966 р. – Всесвітня Федерація туристичних агентств (ВАТА). Датою освіти ВТО як міжнародної міжурядової організації в галузі туризму прийнято вважати 2 січня 1975р. Цього дня офіційно вступили в силу статутні норми і правила, які схвалили (ратифікована) необхідну більшість (51) країни - члени цієї організації. Організаційний початок діяльності ВТО відноситься до

травня 1975 р., коли на I сесії її генеральної асамблеї (Мадрид, Іспанія) були прийняті: робоча програма, різні правила і регламенти діяльності керівних органів, фінансові принципи, правила персоналу та інші робочі документи, а також обраний генеральний секретар ВТО.

Слід визнати, що процес формування ВТО як міжурядової організації виявився досить складним і затягнутим, незважаючи на те що вона створювалася на основі досить авторитетної міжнародної організації – Міжнародного союзу офіційних туристських організацій (МСОТО).

Процес перетворення неурядового МСОТО в міжурядову СОТ можна простежити в нижченаведеній хронології, яка відображає етапи формування співробітництва в галузі міжнародного туристського обміну:

1925 р. – скликання Міжнародного конгресу офіційних асоціацій сфери туристського транспортного обслуговування (травень, Гаага);

1927 р. – скликання Міжнародного конгресу офіційних туристських організацій;

1934 р. – створення Міжнародного союзу офіційних організацій по пропаганді туризму (International Union of Official Tourist Propaganda Organizations) (Гаага);

1946 р. – скликання першої Міжнародної конференції національних туристських організацій (жовтень, Лондон);

1947 р. – скликання другій конференції (жовтень, Париж), на якій прийнято рішення про створення нової міжнародної організації – Міжнародного союзу офіційних туристських організацій (МСОТО) (International Union of Official Travel Organizations-IUOTO);

1951 р. – перенесення штаб-квартири МСОТО з Лондона до Женеви;

1954 р. – участь МСОТО в Конференції ООН з митних формальностей, пов'язаних з тимчасовим ввезенням приватних автомашин і туризмом (травень, Нью-Йорк);

1958 р. — звернення МСОТО на адресу ООН про проведення міжнародної конференції з питань прикордонних (імміграційних) формальностей;

1963 р. – активна участь МСОТО в Конференції ООН з міжнародних подорожей і туризму (21 серпня - 5 вересня, Рим).

1965 р. – участь у роботі Міжнародної конференції зі спрощення міжнародних морських перевезень (квітень, Лондон);

1966 р. – освіта Міжнародного центру з вивчення проблем туризму (СІЕСТА) в Туріні (Італія). Проведення першого міжнародного семінару з професійної підготовки у галузі туризму в Комо (Італія);

1967 р. – Організація Об'єднаних Націй з ініціативи МСОТО оголошує 1967р. – Міжнародним роком туризму. На 20-ї генеральній асамблеї МСОТО (жовтень, Токіо) приймаються рішення про створення міжурядової організації в галузі туризму та проведенні спеціальної конференції в цих цілях;

1969 р. – уряд Болгарії за угодою з МСОТО проводить міжнародну конференцію з туризму, одним із завдань якої було розгляд широкого спектру питань, пов'язаних зі створенням міжурядової туристської організації в рамках ООН. МСОТО оголошує 1969 р. – Роком африканського туризму;

1970 р. – на генеральній асамблеї МСОТО в Мексиці затверджується статут нової організації - Всесвітньої туристської організації; 38 держав у попередньому плані схвалюють особливим рішенням цей статут з метою прискорення його передачі на ратифікацію урядам країн - членів МСОТО;

1972 р. – МСОТО оголошує 1972 Роком американського туризму;

1974 р. – федеральний політичне відомство Швейцарії повідомляє про ратифікацію статуту СОР необхідним більшістю держав (51), що стало формальним приводом для початку функціонування цієї організації (після 120-денної перерви);

1975 р. – скликання останній сесії виконавчої ради МСОТО; членами ради до цього періоду склалися урядові та адміністративні органи по туризму 109 держав (які шляхом ратифікації статуту СОТ могли автоматично стати членами нової міжурядової організації), а також 88 національних та міжнародних організацій, чия діяльність була прямо або опосередковано пов'язана з туризмом.

У створення СОТ як міжурядової організації безпосередню і активну участь брала Організація Об'єднаних Націй.

Восени 1969 р. Генеральний секретар ООН представив у рамках Економічної і Соціальної Ради (ЕКОСОР) доповідь про правові, організаційних і фінансових наслідки створення міжурядової туристської організації. Резолюцію 2529 (XXIV) «Створення міжурядової організації з туризму» Генеральної Асамблеї ООН, прийняту на її 1823-му пленарному засіданні 5 грудня 1969, можна розцінювати як основоположний документа в установі СОТ.

У цій резолюції Генеральна Асамблея ООН рекомендувала перетворити МСОТО в міжурядову організацію через перегляд її статусу і встановлення оперативних зв'язків (за допомогою офіційної угоди) між ООН і перетвореної організації.

Резолюцією передбачалося, що нова організація буде грати вирішальну і центральну роль в галузі міжнародного туризму. Це дуже важливе положення практично не знайшло повного застосування до теперішнього часу.

Надалі в рамках ООН та за участю МСОТО щорічно розглядалися питання, пов'язані з формуванням міжурядової туристської організації.

Як зазначалося вище, однією з важливих резолюцій МСОТО з'явилася резолюція, прийнята на його надзвичайної генеральної асамблеї в Мехіко в 1970 р. У ній містилося схвалення переглянутого статуту МСОТО з метою передачі його на подальший розгляд національним туристським організаціям – членам цієї організації, а також Генеральному секретарю ООН. У свою

чергу, генеральному секретарю МСОТО було дано доручення вжити всі необхідні і відповідні заходи для забезпечення вступу в силу переглянутого статуту.

Генеральна Асамблея ООН в резолюції 2802 (XXVI) «Співпраця між Організацією Об'єднаних Націй і Всесвітньою організацією з туризму» (пленарне засідання) від 14 грудня 1971 р. пропонувала державам, національні організації з туризму яких були членами Міжнародного союзу офіційних туристських організацій, «... як можна швидше схвалити статус Всесвітньої організації з туризму ». У цій резолюції також підкреслюється необхідність укладання угоди між Організацією Об'єднаних Націй і Всесвітньою організацією по туризму, що визначає роль і коло повноважень останньої. У зв'язку з цим важливо відзначити і рекомендацію, що стосується розгляду нової організації з туризму в якості установи – Виконавця Програми розвитку ООН. З іншого рекомендації, яка в подальшому ввійшла складовою і принциповою частиною в майбутній статут СОТ, випливає, що основною метою організації має бути заохочення і розвиток туризму з наданням особливої уваги інтересам країн, що розвиваються країн.

Таким чином, СОТ, має дієві угоди з цієї найбільш авторитетної міжнародної організацією і поруч її спеціалізованих установ.

1985 р. – на 6-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН були прийняті «Хартія туризму» і «Кодекс туриста».

1989 р. – Гаазька декларація Міжпарламентської конференції з туризму;

1990 р. – Уругвайський раунд, «Торгівля туристичними послугами»;

1997 р. в Стамбулі проходила 12-а Генеральна Асамблея Всесвітньої туристичної організації (ВТО). На ній прозвучала доповідь «*Туризм панорама 2020 року* », в якому відзначені тенденції розвитку світового туризму, серед яких: посилення конкурентної боротьби між регіонами в залученні туристів; триваюча концентрація виробництва послуг і товарів в

туризмі; активне просування капіталів ряду туристських компаній на зарубіжні ринки, а також модернізація технології виробництва туристських послуг, впровадження нових комунікаційних систем і комп'ютерних технологій в індустрію туризму і гостинності.

Визначаючи в цілому хороші перспективи розвитку як в'їзного, так і виїзного туризму, експерти міжнародних та національних туристичних організацій пов'язують подальшу долю туризму з економічною та політичною ситуацією в світі, з соціодемографічними змінами і з подальшою диференціацією діяльності туристичних фірм.

1999 р. – Міжнародна конференція по оцінці економічного впливу туризму, яка була проведена в Німечці;

2017 р. – у Резолюції Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй затвердила прийняття Міжнародним роком сталого розвитку туризму.

СОТ «буде вести пошук до укладення окремих угод про співпрацю з іншими установами системи ООН, які займаються туризмом або пов'язані своєю діяльністю з туризмом», були укладені робочі угоди з Міжнародною організацією цивільної авіації (ICAO) [7], Міжнародною морською організацією (ІМО)[8], яка в той час носила назву «Міжурядова морська консультативна організація» (ІМКО)[9]. Ці угоди увійшли в силу в 1978 р. Надалі були підписані угоди з ЮНЕСКО, МОП, ФАО, ЮНЕП і ВООЗ.

Розроблені загальні поняття та термінологія туризму, принципи статистики, норми та рекомендації для формування національного законодавства, системи преференцій для туристів, створення системи туристичної освіти. Визначаються загальні права та обов'язки туристів і туристичних організаторів. Велика частина нормативних матеріалів опубліковується ВТО основними мовами (англійською, німецькою, французькою, іспанською і зовсім недавно китайською та ін.)[6].

Сьогодні, у своїй діяльності в сфері туризму, держави повинні керуватися загальними міжнародними угодами щодо туризму, а саме: Гаазькими (1989 р., Гаага, Нідерланди), Манільськими (1980, Маніла, Філіппіни) та рекомендаціями Осацької конференції Міністрів з туризму (1994, Осака, Японія). Важливо, відзначити регіональні закони і нормативні акти. ЄС приймає ряд законів і нормативних актів щодо рівномірного регулювання туристичної діяльності в країнах ЄС. Наприклад, Шенгенська угода про Єдиний візовий простір, документи, що стосуються контрактів для туристичних послуг – Директива ЄС № 90/134 від 13 травня 1995 р. «типовий контракт щодо підписання туристичним агентством і клієнтом», «Міжнародна конвенція з контракту на подорож», була прийнята Генеральною Асамблеєю ФУААВ 22 жовтня 1970 р., Міжнародна готельна конвенція щодо договорів між власниками готелів та туристичних агентів, прийнята МГА ФУААВ 15 червня 1979 р., норми регулювання діяльності магазинів безмитної і без оподаткованої торгівлі duty free и tax free та інші.

Особливому регулюванню підлягає міжнародному повітряному, автомобільному або морському перевезенню пасажирів і їх багажу та космічному туризму. Авіаційний транспорт регулюється Варшавською конвенцією для уніфікації деяких правил, що стосуються міжнародних повітряних перевезень 1929 р., з доповненнями і змінами). Автомобільні перевезення пасажирів і їх багажу повинні регулюватися Берлінською конвенцією 1975 р., а перевезення пасажирів морським транспортом регулюється Афінською конвенцією, міжнародне співробітництво щодо мирного дослідження і використання космічного простору державами-членами регулюється Договором про Космос 1967 р.[10], Договором про принципи щодо діяльності держав з дослідження та використання космічного простору, включаючи Місяць та інші небесні тіла 1966 р. [11].

Сьогодні від туризму певною мірою залежить економіка багатьох країн. Розвиток малих і середніх центрів обслуговування туристів є одним із

факторів зменшення бідності, бо дає змогу створювати нові робочі місця та сприяє зростанню екологічної, культурної та соціальної освіченості.

Отже, розвитку туризму в світі сприяли політичні, економічні, технічні, культурологічні та соціальні фактори. Інтенсивний розвиток туризму спостерігається в країнах зі сприятливою внутрішньою і зовнішньою політикою, стійким економічним розвитком, високим рівнем культури, соціальною підтримкою громадян.

1.2. Міжнародно-правова характеристика туризму

Міжнародний туризм в сучасному світі став однією з найбільш діяльною галуззю, що розвивається зовнішньоекономічної діяльності. Кожен рік, звіти Всесвітньої туристичної організації доводять, що незважаючи на молоду галузь, міжнародний туризм займає центральне місце на світовій арені. З цієї точки зору, щодо питання правового регулювання туризму надається надзвичайного значення. Відповідно до визначенні Всесвітньої туристичної організації туризм охоплює всі форми тимчасовий виїзду з місця постійного проживання осіб з метою оздоровлення у тимчасове прибуття, а також інтелектуальних потреб у вільний час, або під час професійно-технічних і ділових заходів[12, с.21].

Туризм являє собою непросте явище. Деякі визначення виключають з поняття туризму переміщення з мотивів роботи або оплачуваної діяльності. Якщо погодитися з таким, то тут тоді не можна згадувати такий вид туризму, як «бізнес-туризм». Але люди, які подорожують для роботи, також, безумовно, є частиною туризму, бо вони використовують інфраструктуру і туристичні послуги. Сучасне значення туризму вже давно вийшло за рамки розуміння подорожі задля задоволення культурних і духовних потреб. Використання набору послуг, які мандрівник використовує для реалізації подорожі є однаковим незалежно від цілей поїздки, тому, на нашу думку, не доцільно акцентувати увагу на цих ознаках.

Наприклад, Дж.Трайб пропонує наступне визначення туризму: «Туризм є явище, викликане відходом і поверненням людей з їх звичайного місця проживання, з причин, які можуть бути виявлені або приховані. Він передбачає гостинність, зустрічі та комунікацію з іншими людьми, діяльність компаній, що пропонують послуги і технології, які роблять процес відправлення та повернення можливим. Він генерує сенсорні і психологічні переживання, а також позитивні та негативні наслідки для економічного, політичного, екологічного і соціально -культурного середовища» [13, р.59].

Р.Макінтош та Ч.Гоелднер вважають, що туризм – це сума явищ і відносин, що виникають в результаті взаємодії туристів, ділових постачальників, урядів приймаючих країн і приймаючих громад в процесі залучення і розміщення цих туристів і інших відвідувачів [14, р.4]. Таке визначення акцентує увагу на транскордонному характері туризму, тобто йдеться про пересування туристів за межі своїх країн.

Це ж саме підтверджує Світова Організація Торгівлі (СОТ), яка стверджує, що постачання туристичних послуг характеризується, перш за все, транскордонним рухом споживачів, тобто споживача, що приходить до постачальника, а не навпаки, як і у випадку з багатьма іншими послугами [15].

У дисертаційному дослідженні на тему «Міжнародно-правове регулювання діяльності з надання туристичних послуг» О.В. Дьордяк аналізує погляди П.Степхена та Дж.Коннела, які розрізняють концептуальні та технічні визначення туризму. Йдеться про визначення концептуальних підходів для дослідницьких мотивів, і технічних – для статистичних, законодавчих, економічних [16, р.11]. Дж.Вол та А.Метюсон визначають туризм як композиційне явище, яке включає в себе різноманіття змінних і відносин, які будуть мати місце в процесі переміщення [17, р.19]. З чим можна погодитись, так як до туризму відноситься багато аспектів, які, зазвичай в визначеннях не згадуються. Хоча це визначення має універсальний характер, але ключове в ньому є «різноманіття змінних та відносин», що дійсно має місце, наприклад, у процесі розвитку сучасних технологій, які активно впливають на туристичні відносини.

Степхен Л.Дж.Сміт припускає, що існує два основних способи визначення туризму. Одне можна було б назвати «з боку пропозиції», а інше, «з боку попиту». Визначення «з боку пропозиції» виділяє бізнес та інші організації, які надають туристичні послуги. Визначення «з боку попиту» фокусується на людях, які зайняті у сфері туризму і на споживачах. У той час як у визначеннях «з боку пропозиції» та «з боку попиту» відмінності є

корисними, вони пропускають головну своєрідність визначення туризму. Інші підходи визначають туризм як систему (що поєднує попит та пропозицію) або навіть в якості області дослідження або набору переконань. Більшість визначень включають в себе, в тій чи іншій формі, поняття попиту та пропозиції - тимчасове переміщення людей та джерел послуг для цих людей. Однак коли відповідний акцент на ньому змінюється і визначення може включати в себе інші поняття [18, р.1– 2].

Як зазначає О.В. Дьордяк, якщо поняття туризму розглядати з точки зору його транскордонного характеру, то тут потрібно звертати увагу на всі складові. Для законодавців на міжнародному рівні, уніфікуючи поняття такого роду, необхідно включати всі сторони регулювання для створення єдиних правових рамок як для постачальників послуг, так і для їх споживачів, але, зважаючи на існування численних фактів перешкод і порушень саме для сторони попиту, норми повинні захищати слабшу сторону. Всі фактори є важливими, щоб знати, як класифікувати те, що люди роблять, коли вони подорожують, і розуміти, що означає подорож для окремих осіб і суспільства в цілому. Наприклад, це важливо не тільки для промисловості, але і для уряду, пропорційно для внеску в економіку в цілому та соціальному благу окремих видів діяльності. Важливо, що будь-які прибутки в економіку від туризму можуть збільшуватися тільки за умов постійного контролю над покращенням правового регулювання відповідних правовідносин з огляду на їх постійний розвиток[98].

Міжнародне співтовариство вже давно виділило для себе туризм, як один із основних секторів, який сприяє процвітанню економіки та покращує культурний рівень населення. Створена в 1975р. Всесвітня Туристична Організація (ЮНВТО) заохочує здійснення Глобального етичного кодексу туризму, який був прийнятий в 1999 р., щоб максимізувати соціально-економічний внесок туризму при мінімізації її можливих негативних наслідків, і прагне до просування туризму в якості інструменту для

досягнення цілей сталого розвитку, спрямованого на зниження рівня бідності і сприяння сталому розвитку в усьому світі [19].

Визначення туризму на міжнародному рівні, яке розглядає його з точки зору основоположних прав людини, та закликає до їх захисту, є вагомим кроком в процесі створення єдиних норм регулювання цієї сфери з урахуванням частіших порушень прав мандрівників ніж постачальників туристичних послуг. Якщо інші основні визначення ідентифікують туризм як засіб для розвитку економіки, то це визначення, навпаки, гарантує основні права людини і наголошує на необхідності їх захисту при здійсненні економічної діяльності.

Гаазька декларація Міжпарламентської конференції з туризму 1989р. визначає туризм, як «явище, яке включає в себе всі вільні переміщення людей від їх місця проживання і роботи, а також сферу послуг, створену для задоволення потреб, що виникають у результаті цих переміщень» [20]. Це визначення туризму ставить акцент на його комплексності, що означає широкий набір супутніх процесів, які виступають в якості засобів реалізації туристичної подорожі. Наприклад, до сфери правового регулювання діяльності з надання туристичних послуг, можна віднести і регулювання всіх видів транспортного переміщення осіб, що є послугами, які виконують роль забезпечення переміщення людей. Таке визначення є досить загальним і може трактуватися державами по-різному [21, р.58].

Загальновизнане визначення зроблено ЮНВТО. Це визначення є досить істотним, щоб заслуговувати на окрему увагу, бо його визнає більшість країн світу. ЮНВТО було доручено Організацією Об'єднаних Націй (ООН) збирати, аналізувати, публікувати, стандартизувати та покращувати статистичні дані по туризму як спільної мети міжнародних організацій. Таким чином, її визначення має офіційний статус для цілей статистики туризму. Визначення ЮНВТО було прийнято більшістю національних статистичних управлінь в якості орієнтиру по збору інформації та звітуванню про кількість іноземних відвідувачів і вартості їх витрат. Дана

дефініція визначає туризм як діяльність людей, тимчасово від їх звичайного середовища, протягом періоду, що не перевищує 1 рік, але не для будь-яких цілей поїздки, з наступними виключеннями: особи, які відвідують місце з метою заробити гроші під час їх візиту і студенти в довгострокових навчальних програмах (на 1 рік або більше, навіть якщо вони можуть періодично повертатися додому) не рахуються зайнятими в сфері туризму. Крім того, члени дипломатичного корпусу та військовослужбовці під час офіційних поїздок не вважаються туристами. Так само це стосується біженців і кочівників [22].

За цими винятками, практично кожен хто здійснює тимчасову поїздку від його або її звичайного місця проживання може вважатися зайнятим в туризмі. Це поняття включає в себе не тільки людей у відпустці, але і людей, які подорожують, щоб побачити сім'ї або друзів, які подорожують в медичних, релігійних цілях, людей в ознайомлюючих поїздках, ділових зустрічах або з'їздах. Ті, хто знаходяться в туристичній поїздці, називають відвідувачами; ті, хто залишаються на ніч, називаються туристами; ті, хто повертаються додому без ночівлі називаються одноденними відвідувачами (іноді їх також називають екскурсантами, але цей термін може ввести в оману, оскільки він також застосовується до людей, що здійснюють додаткові поїздки під час канікул).

Для створення уніфікованих міжнародних норм, що будуть регулювати діяльність з надання туристичних послуг, такі уточнення в визначенні поняття туриста можуть бути істотними, адже вони характеризують різні види відносин між постачальником і споживачем туристичних послуг.

Поняття звичайного місця проживання – іноді згадується як звичне середовище – має центральне місце в цьому визначенні. Це означає, що туризм є те, що ви робите, коли ви подорожуєте з місця, де ви зазвичай живете. В цьому випадку ЮНВТО зазначає, що кожна країна буде розвивати своє власне робоче визначення щодо поняття від'їзду від звичного місця середовища. На нашу думку, різне розуміння одного визначення створить

різні регулювання, які створять середовище, в якому суб'єкти туристичних відносин не зможуть ефективно реалізовувати свої цілі.

Але, основна проблема ЮНВТО в визначенні туризму та класифікації туристів полягає в головній прив'язці до тривалості перебування. Ці категорії обов'язково є широкими і фіксованими, і все ж таки саме ця фіксованість, перешкоджає будь-якому прогресу у корисності заходів. Тому, актуальність дискусій з приводу визначення поняття «туриста» залишається критичною, бо вже стало ясно за останнє десятиліття – особливо беручи до уваги розвинутий світ, де туризм стає все більш важливим аспектом сучасних споживчих суспільств – це так зване поняття «споживання туристом подорожей» нині докорінно змінилося. Суть цієї зміни можна охарактеризувати наступними факторами: поглинання і поширення широкосмугових інтернет-з'єднань; зміна структури в галузі за рахунок фрагментації і продукції пакетування турів; збільшення важливості окремих основних компонентів в секторі – наприклад, авіакомпаній і готелів; перехід до зростаючої незалежності компонентів самостійного розташування мандрівників, так званого DIY (Do it yourself – «зроби сам») пакетування споживачами; збільшення числа коротких перерв в співвідношенні зі зниженням довгострокових відпусток; відкритість кордонів і подальше збільшення безпеки і контролю кордонів з метою боротьби з тероризмом, що призводить до скорочення здатності контролювати туристичну діяльність.

Проаналізувавши погляди вчених на поняття «туризму» та «туриста», можна переконатися, що вони зовсім не збігаються з поглядами ЮНВТО на ці ж самі поняття. Відмінності є досить суттєвими і, зважаючи на те, що визначення ЮНВТО є офіційним і загальновизнаним усіма цивілізованими державами, воно береться до уваги при створенні як внутрішніх так і міжнародних норм, що регулюють цю сферу. Тому виходить, що вищеописані особи, які теж мають право називатися туристами або споживачами туристичних послуг, не будуть підпадати під захист закону.

ЮНВТО в основному пов'язує визначення з політичними, комерційними і нормативними принципами і не включає концептуальних понять. На нашу думку, воно є занадто загальним і не включає багато моментів, які виникли у зв'язку з розвитком постіндустріального суспільства, і тому не може вважатися ефективним і дієвим для розвитку міжнародно-правового регулювання в цій галузі. В ньому взагалі не згадується аспект правового регулювання та забезпечення правового захисту суб'єктів туристичної діяльності, а є ефективним, на нашу думку, тільки для цілей статистики, розвитку економіки тощо.

У ході Уругвайського раунду, була сформована робоча група з туристичних послуг, а також був проведений ряд нарад. На прохання Робочої групи секретаріат СОТ поширив документ, який називається «Торгівля туристичними послугами» від 4 липня 1990р., в якому зазначено, що торгівля туристичними послугами має місце тоді, коли люди, що проживають в одній країні подорожують в іншу країну для придбання товарів і послуг, і коли постачальник туристичних, що базується в одній країні, продає свої послуги в іншій країні або жителям іншої країни [23]. Увага приділена тому, що туризм є в основному явищем, що виходить за межі кордонів країни прямо вказуючи на його транскордонний характер. Необхідність в міжнародно-правовому регулюванні таких відносин є очевидною.

Сучасне інформаційне суспільство потребує нове визначення, яке буде включати в себе резервування туристичних послуг, повітряні та інші транспортні послуги та інші пов'язані з туризмом фінансові послуги. Це також підтримується великими організаціями приватного сектора, такими як Всесвітня рада з подорожей та туризму (WTTC).

Консолідоване визначення поняття туристичного сектора виникло з Міжнародної конференції по оцінці економічного впливу туризму, яка була проведена в Німечці, в червні 1999 року. Це визначення знаходить своє відображення у новій Класифікації Туристичного Продукту і в Міжнародній Стандартній Класифікації Видів Туристичної Діяльності. До того ж,

ЮНВТО, Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) і Євростат спільно розробили і затвердили загальну концептуальну основу для Допоміжного Рахунку Туризму (TSA). Ця методологія роз'яснює, що є визначенням туризму та роль яку він відіграє в економіці [24]. ЮНВТО також виступає за розробку програми по туризму, щоб мати справу з «конкретним і гетерогенним характером туризму як кластера» [25].

На основі різних міжнародних керівних принципів зі статистики та визначень туризму, Євростат (Статистичне бюро ЄС) опублікував власну інструкцію для статистики туризму, в якому він визначає туризм як «діяльність відвідувачів, що здійснюють поїздки до головного місця призначення за межі свого звичного середовища, менше як на рік, для будь-якої основної мети, включаючи бізнес, відпочинок або інші особисті цілі, окрім працевлаштування особою-резидентом у відвідуваному місці. Також цей документ наводить визначення «мандрівник» та «відвідувач». Мандрівник – це той, хто переміщується між різними географічними пунктами, для будь-якої мети і будь-якої тривалості. Відвідувач – це той, хто здійснює поїздку до основного місця призначення за межі його / її звичайного середовища менш ніж на рік для будь-якої основної мети (бізнесу, відпочинку або інших особистих цілях), окрім працевлаштування особою-резидентом у відвідуваному місці. Поїздки, що здійснюються відвідувачами, слід кваліфікувати як туристичні поїздки [26].

На відміну від визначення ЮНВТО, у визначенні Євростату виділяється поняття «мандрівник», особа яка переміщується між географічними пунктами для будь-якої мети і тривалості. Це і є та важлива категорія людей, яка не вважається в міжнародному праві суб'єктами туристичних відносин, а отже, не підпадає під його регулювання. Відповідно, регулювання діяльності з надання туристичних послуг у рамках ЄС має набагато вищу ефективність.

Розвиток електронного туризму пов'язано з тим, що Світове співтовариство сьогодні не можливо уявити без різної портативної техніки. Впровадження Інтернету у всіх сферах діяльності людини дозволило

розвинуться електронної комерції, яка твердо увійшла в індустрію туризму. На сучасному етапі туристичні сайти займають значний об'єм у загальній кількості інтернет-сайтів, які виникли. Електронний туризм є актуальною темою для сучасного глобалізованого суспільства. Сьогодні, є недостатнє досліджень, в яких відкриваються переваги впливу Інтернету на індустрію туризму в Україні, і в світі в цілому. Роль Інтернету і супутникового телебачення у розробці нового типу електронного туризму є дуже важливою для життя людей. Цей вид туризму став дуже популярним у країнах Західної Європи та Америки через розвиток інформаційних технологій та розширення інтернет-сайтів. Готелі, що мають веб-сайту на своїх сторінках розміщують детальну інформацію про умови проживання із зазначенням цін на всі послуги. Порівнюючи інформацію з прайсу листів, варто відзначити, що вони помітно відрізняються в ціновому діапазоні від туристичних агентств. Інтернет привабливий для потенційних туристів, він може самостійно ознайомити вас з країною, яку ви збираєтесь відвідати, дізнатися про визначні пам'ятки і готелі, а також умови проживання. Поступово мандрівники стали більше довіряти таким інноваціям, як електронні візи і електронний квиток і користуватися ними, що дає можливість говорити про бурхливий розвиток електронного туризму[27].

Резолюцією Генеральної Асамблеї ООН 56/183 (від 21 грудня 2001р.) було схвалено проведення Всесвітньої зустрічі на вищому рівні з питань інформаційного суспільства (WSIS) в два етапи. Перший етап проходив в Женеві з 10 по 12 грудня 2003р., на ньому була прийнята Декларація тисячоліття. У цій Декларації сторони домовились про зміцнення основи для довіри, включаючи інформаційну безпеку і безпеку мереж, аутентифікацію, конфіденційність і захист прав споживачів, що є передумовою для розвитку інформаційного суспільства та зміцнення довіри між користувачами ІКТ. На цій же конференції був прийнятий План дій в якому були зазначені основні цілі співпраці, серед яких є захист прав споживачів. Також, Генеральному секретарю ООН було запропоновано створити робочу групу з питань

управління Інтернетом. Завданням цієї робочої групи є організація відкритого діалогу з питань управління Інтернетом між всіма зацікавленими сторонами.

На другому етапі, що проходив в Тунісі з 16 по 18 листопада 2005 р., був прийнятий Туніський порядок денний для інформаційного суспільства. Щодо питання захисту прав онлайн-споживачів, сторони в цьому порядку денному визнали збільшення обсягу і вартості електронного бізнесу як всередині, так і за межами національних кордонів і закликали до розробки національного законодавства та практики в сфері захисту споживачів, механізмів правозастосування, де це необхідно, щоб захистити права споживачів, які купують товари та послуги через Інтернет, а також для розширення міжнародного співробітництва для сприяння подальшого розвитку, в недискримінаційній формі, відповідно до чинних національних законодавств, електронного бізнесу так само як і збільшення споживчої довіри до нього.

Така кооперація є наслідком виникнення критичної фази в світовій торгівлі, коли споживачі і виробники по всьому світу відчули комфорт від використання ІКТ та відповідну швидкозростаючу вигоду для себе. Але разом з вигодою виникли і перешкоди, які сфокусували увагу на необхідності міжнародно-правового регулювання використання ІКТ. Електронний туризм включає в себе електронну комерцію і застосовує ІКТ для забезпечення максимальної якості та ефективності організації турпоїздки[28].

Проаналізувавши правову природу туризму, можна зробити висновок, що існуюче міжнародне право не дає повноцінного визначення поняття туризму та має змінний характер, оскільки на нього завжди впливають багато факторів. Відповідно до міжнародно-правових актів і науковій та освітній літературі є досить велика різноманітність і неоднорідність в розумінні поняття «туризм».

Вивчивши всі пропоновані визначення поняття туризму вченими, вони розглядають поняття туризму як загальну категорію, необхідну швидше для статистичних даних.

Процес інтеграції національних туристських законодавств може бути якісним і ефективним тільки при використанні однозначних понять у сфері туризму, які забезпечують гармонізацію національних і міжнародних документів, що створюють основу для розвитку всеосяжного законодавства. Незважаючи на всі пройдені етапи формування законодавства, поняття «туризм» так і не знайшло поки що усталеного тлумачення в міжнародних нормативно-правових документах.

1.3. Регламентация туризму в міжнародному праві

Сьогодення розвиток туризму є надзвичайно сучасним для світового співтовариства в цілому, оскільки суттєво впливає на такі сектори економіки, як транспорт, торгівля, зв'язок, будівництво, промисловість, сільське господарство, охорона здоров'я, соціальне забезпечення, освіта та ін., і є одним з вдалих напрямів системної перебудови економіки. Існуюча міжнародна нормативно-правова база щодо туризму та туристичної діяльності не вирізняється досконалістю. Розвиток туристичного бізнесу вимагає відповідне створення універсальних міжнародних нормативно-правових норм, які допоможуть створити його прийнятним для туристів, вигідним для держав та для тих хто реалізує туристичні послуги. В міжнародному праві є певна класифікація міжнародних нормативно-правових актів, які регламентують питання туризму. Можна класифікувати міжнародні нормативно-правові акти в залежності від того, наскільки в них структуровано і широко розглядається поняття туризму. До таких основних міжнародних нормативно-правових актів можна віднести: Загальну декларацію прав людини (1948 р.); Статут ВТО (1970 р.); Манільську декларацію зі світового туризму (1980 р.); Хартію туризму і її складову частину Кодексу туриста (1985 р); Гаазьку та Балійську декларації з туризму (1989 р); Глобальний етичний кодекс туризму (Чилі, 1999).

Комплексно проаналізуємо міжнародні нормативно-правові акти у сфері туризму та визначено наступне завдання:

1. Дослідити особливості регламентації поняття «туризму у всіх його аспектах».

Відповідно до Загальної Декларації прав людини, яка була прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948 року в Паризькому палаці Шайо. Декларація стала результатом безпосереднього досвіду Другої Світової Війни і представляє першогоlobalне вираження невід'ємних прав, які мають усі люди. [29] Декларація складається з 30 статей, які лягли в основу наступних міжнародних договорів, у регіональних документах по

правах людини, національні конституції та інші закони. Згідно п.1. ст.13 Кожна людина має право вільно пересуватися і обирати собі місце проживання у межах кожної держави. Кожна людина має право покинути будь-яку країну, включаючи й свою власну, і повертатися у свою країну (п.2 ст.13). Міжнародний законопроект з прав людини складається з Всесвітньої Декларації Прав Людини, Міжнародного Пакту про економічні, соціальні і культурні права і Міжнародний пакт про громадянські і політичні права та двох факультативних протоколів до неї. [30, с.263] У 1966 році Генеральна Асамблея прийняла два докладних договори, які завершують Міжнародний законопроект про права людини. В 1976 році, після того як договори були ратифіковані достатнім числом окремих націй, законопроект набув статусу міжнародного права [31, с.189].

Згідно зі Статутом ВТО (Всесвітня туристична організація) її основною метою є сприяння розвитку туризму для внесення внеску в економічний розвиток, міжнародне взаєморозуміння, мир, процвітання, загальну повагу і дотримання прав людини і основних свобод для всіх незалежно від раси, статі, мови і релігії. ВТО забезпечує загальні інституційну основу для здійснення торговельних відносин серед своїх членів в питаннях щодо угод і пов'язаних з ними правовими документами, які включені до додатків до цієї угоди (п. 1, ст. 2). ВТО встановлює і підтримує ефективну співпрацю з відповідними органами ООН і її спеціалізованими закладами. Крім цього, вишукує можливості встановлювати ділові стосунки з ПРООН, а також бере участь в її діяльності як діюче і виконавче агентство [32]. Таким чином, ВТО, не будучи спеціалізованим закладом ООН має діючі договори з цією найавторитетнішою міжнародною організацією та рядом її спеціалізованих закладів.

ВТО веде пошук шляхів «до укладання окремих договорів про співпрацю, були з іншими закладами системи ООН, які займаються туризмом або пов'язані своєю діяльністю з туризмом», були укладені робочі договори з Міжнародною організацією цивільної авіації і Міжнародною морською

організацією, яка в той час носила назву «Міжурядова морська консультативна організація», ці договори вступили в силу в 1987 р. Особливо потрібно відмітити важливість підписаного в травні 1976 р. договору між ПРООН і ВТО, за яким останній доручається роль виконавчого агентства (Executing Agency) з виконання проектів в галузі туризму, які фінансуються ПРООН.

Манільська декларація зі світового туризму прийнята Всесвітньою конференцією з туризму. Маніла (Філіппіни), 27.09- 10.10.1980 р. Манільська декларація з світового туризму прийнята всесвітньою конференцією, з туризму, що проходила в Манілі (Філіппіни) з 27 вересня по 10 жовтня 1980 року. Манільська декларація містить 25 пунктів. Конференція прийняла Манільську декларацію зі світового туризму, в якій туризм розуміється як важлива діяльність, що впливає на соціальне, культурне, освітнє й економічне життя держав і має гуманітарний характер.

Особливе місце в Декларації приділяється розвитку внутрішнього, соціального й молодіжного туризму. Підкреслюється, що внутрішній туризм сприяє більш збалансованому стану національної економіки; соціальний туризм повинен бути суспільною метою в інтересах менш забезпечених громадян; молодіжний туризм потребує особливої уваги. Декларація мотивує держави створювати поліпшення умов праці для туристських кадрів, державам варто вивчати стримуючі фактори в розвитку туризму і вживати заходи щодо їх усунення [33]. Так, в ст.21 Манільської декларації мова йде про «при практиці туризму духовні цінності повинні переважати над елементами матеріального і технічного характеру. Такими основними духовними цінностями є наступні: повне і гармонійний розвиток людської особистості; постійно зростаючий пізнавальний і виховний внесок; рівні права народів у визначенні своєї долі; звільнення людини, розуміючи це як право на повагу до його гідності

та індивідуальності; визнання самотності культур і повагу моральних цінностей народів».

Хартія туризму і її складова частина Кодексу туриста (Софія 1985 р). – основний міжнародний документ, що зафіксував норми і принципи відносин держав у галузі туристської діяльності. Схвалена резолюцією VI сесії Генеральної асамблеї ВТО, Софія, 22 вересня 1985 р. Основні принципи: а) право кожної людини на відпочинок і дозвілля, включаючи право на розумне обмеження робочого дня і на оплачувану періодичну відпустку, а також право вільно пересуватися без обмежень, крім тих, які передбачені законом; б) держави мають розробляти і проводити політику, спрямовану на забезпечення гармонійного розвитку внутрішнього і міжнародного туризму, а також займатися організацією відпочинку на благо всіх тих, хто ним користується; в) державам слід сприяти упорядкованому і гармонійному зростанню як внутрішнього, так і міжнародного туризму; г) держави мають приводити туристську політику у відповідність з політикою загального розвитку, що здійснюється на різних рівнях - місцевому, регіональному, національному і міжнародному, - і розширювати співробітництво в галузі туризму як на двосторонній, так і на багатосторонній основі.

Хартія закликає приділяти належну увагу принципам Манільської декларації зі світового туризму; захищати на благо нинішнього і майбутнього поколінь туристське середовище; сприяти зростанню туристської свідомості і контактам відвідувачів з місцевим населенням з метою поліпшення взаєморозуміння і взаємного збагачення. Як частина Хартії – Кодекс туриста визначає норми поведінки, права й обов'язки туристів. Хартія і Кодекс закликають до більш активного проведення спільних наукових досліджень з проблем міжнародних туристських зв'язків, удосконалення їхніх форм, програм перебування, вимог до організації маршрутів з урахуванням запитів різних категорій туристів, вироблення принципів підготовки туристських кадрів, обміну досвідом та інформацією, навчальною літературою,

посібниками і методичними розробками, а також створення кращих економічних, фінансових і адміністративних умов для туризму в цілому. У Кодексі туриста йдеться про права та обов'язки туристів. Зокрема в ст. 10 сказано, що туристи повинні своєю поведінкою сприяти взаєморозумінню і дружнім відносинам між народами як на національному, так і на міжнародному рівні і таким чином сприяти збереженню миру. Туристи повинні проявити велике розуміння звичаїв, вірувань і вчинків місцевого населення і найбільшу повагу по відношенню до природної і культурної спадщини. Особливо туристи повинні утримуватися від виділення економічних, соціальних і культурних відмінностей, які існують між ними і місцевим населенням. Водно час під час подорожей туристи повинні мати можливість користуватися якомога ліпшими умовами на транспорті, пом'якшенням адміністративного і фінансового контролю. В цілому Кодекс туриста був покликаний поліпшити перебування туристів в інших країнах, збільшивши взаєморозуміння між туристами та місцевим населенням [34].

Гаагська та Балійська декларації з туризму прийнята 14 квітня 1989 року на міжпарламентській конференції з туризму (10-14 квітня 1989). Була проведена спільно з Міжпарламентським союзом (МПС) та ВТО за запрошенням Міжпарламентської групи Нідерландів. Містить 10 принципів. Визнається, що туризм може бути ефективним важелем соціально-економічного росту. Необхідно застосовувати ефективні міри для захисту навколишнього середовища-інформувати туристів про правила поведінки, визначати рівень пропускну здатності місць, що відвідуються туристами, стимулювати розвиток альтернативних форм туризму. В ній зосереджено увагу на тому, що «всім урядам слід прагнути до зміцнення миру і безпеки на національному, регіональному та міжнародному рівнях, що є важливою умовою розвитку внутрішнього і міжнародного туризму». Декларація передбачає реальні дії урядів щодо того, що туризм повинен плануватися державою на комплексній і послідовній основі. Туризм має стати частиною

комплексного плану розвитку будь-якої країни поряд з іншими пріоритетними секторами - такими, як промисловість, сільське господарство, охорона здоров'я, соціальне забезпечення, освіта та ін. Подібні розділи з розвитку туризму повинні міститись у комплексних планах соціально-економічного розвитку всіх міністерств і відомств. Крім того, принципи Гаазької декларації закріплюють важливі положення, що стосуються безпеки і захисту туристів, якими повинні керуватися уряди держав світу. У Принципі 8 підкреслюється, що "тероризм являє собою реальну загрозу туризму і туристським пересуванням. До терористів треба ставитися як до будь-яких інших кримінальних елементів, і їх необхідно переслідувати та карати без застосування до них строків давності; в цьому разі жодна країна не стане для терористів безпечним сховищем [35,с.24-27].

В принципі 9 йдеться про необхідність створення мережі навчальних закладів, які можуть надати не тільки навчання, а й освіту в галузі туризму на основі стандартизованого на міжнародному рівні навчального плану, який також полегшив би взаємне визнання дипломів та обмін туристичним персоналом. Принцип 10 засвідчує, що туризм повинен плануватися державною владою, а також туристською індустрією. Для гармонічного розвитку туризму необхідне міжнародне співробітництво як на світовій, так і на регіональній основі через пряме міжнародне співробітництво і по каналах міжнародних організацій, таких як ВТО.

Балійська декларація прийнята на Другому міжнародному форумі, о. Балі (Індонезія), 24-27 вересня 1996 року, що пройшов за участю 465 делегатів з 72 країн. Декларація містить 10 пунктів, в яких йдеться про те, що при розвитку туризму в приймаючих регіонах належить підтримувати рівновагу між інтересами місцевого населення і туристів, розвиток туризму має сприяти формуванню доброзичливих відносин між туристами та місцевим населенням (п. 21); туризм слід розвивати так, щоб при збільшенні доходів покращити якість життя місцевого населення тощо. Зазначає, що

«туризм може на ділі підвищити якість між людських відносин незалежно від етнічних, расових, релігійних або соціокультурних відмінностей і що він покликаний і у справі досягнення миру в усьому світі»[36].

У жовтні 1999 р. в Сантьяго(Чилі) Генеральна асамблея ВТО схвалила "Глобальний етичний кодекс туризму", де висунуто рекомендації "заохочувати введення в усі освітні програми спеціального курсу про цінність туристського обміну, його економічні, соціальні й культурні вигоди, а також про потенційно пов'язані з туризмом і подорожами ризики". Складається з 9 ст., які визначають основні правила і принципи діяльності для туристських організацій, туроператорів і туристських агентств, а також самих мандрівників. Ст. 10 присвячена вирішенню спірних питань і вперше знаменує собою наявність в такому кодексі механізму його реалізації.

У п. 2 ст. 3 "Туризм – фактор стійкого (тривалого) розвитку" – фіксується увага на необхідності фінансово стимулювати всі ті форми розвитку туризму, які дозволяють дбайливо ставитися до рідкісних і цінних природних ресурсів, особливо води й енергії, а також максимально уникати утворення відходів. У п. 3 рекомендується зменшувати тиск туристської діяльності на природне середовище, рівномірно розподіляти потік туристів у часі і просторі, максимально намагатися згладжувати сезонність. Туристську діяльність слід планувати таким чином, щоб забезпечити збереження і процвітання традиційних ремесел, культури та фольклору, а не вести до їх стандартизації і збіднення. Ст. 5 – Туристична політика повинна проводитися таким чином, щоб вона сприяла підвищенню життєвого рівня населення відвідуваних районів і відповідала їх потребам. Ст. 6 Уряди мають право - і несуть обов'язок – особливо в кризових ситуаціях, інформувати своїх громадян про складні умови і навіть небезпеки, з якими вони можуть зіткнутися при поїздках за кордон, але не завдаючи невинуватої або перебільшеної шкоди туристичній індустрії приймаючих країн та інтересам компаній у своїх країнах; ЗМІ повинні забезпечувати правдиву і

збалансовану інформацію про події та ситуації, які можуть вплинути на відвідуваність туристами, преса та інші ЗМІ жодним чином не повинні сприяти секс-туризму. Багатонаціональні компанії туристської індустрії, не повинні зловживати домінуючим становищем, яке вони іноді займають.

Здійснено аналіз основних міжнародних нормативно-правових актів, які стосуються регулювання туристичних відносин. На підставі порівняльного аналізу правового регулювання в рамках міжнародного законодавства проведено узагальнення про те, що міжнародні нормативно-правові акти щодо туризму не мають загальнообов'язкової сили і носять в більшості випадках рекомендаційний характер. Сформульовано висновки щодо необхідності прийняття міжнародно-правового акту з більш широкими стандартами та критеріями щодо регулювання діяльності з надання туристичних послуг. Генеральна Асамблея Організації Об'єднаних Націй затвердила прийняття 2017 року Міжнародним роком сталого розвитку туризму. У резолюції, що прийнято 4 грудня, визнається важливість міжнародного туризму, а також висловлюється надія, що оголошення 2017 року Міжнародним роком сталого розвитку туризму сприятиме кращому взаєморозумінню між народами в усьому світі, внаслідок чого буде підвищено поінформованість про велику спадщину різних цивілізацій і в забезпеченні кращого розуміння цінностей, притаманних різним культурам, сприяючи тим самим зміцненню миру в усьому світі.

Висновки до 1 розділу

При дослідженні правової природи «туризму», «електронного туризму» та правовідносин, які з нього випливають, мають змінний характер, оскільки на нього завжди впливають багато факторів. Автори різноманітних робіт у галузі міжнародних відносин в сфері туризму неоднозначно визначають предмет регулювання. Відповідно до міжнародно-правових актів і науковій та освітній літературі є досить велика різноманітність і неоднорідність в розумінні поняття «туризм».

Відсутність міжнародно-правового уніфіцірованого акту в галузі туризму, таких понять, як: туризм і мандрівник, що відповідає сучасному рівню розвитку суспільства, породжує різні підходи до їх законодавчого закріплення державами, тим самим призводять до колізій в процесі правового регулювання.

Встановлено, що багатосторонні правові документи регулюють різноманітні відносини у сфері туризму – культурні, соціальні, екологічні, економічні та ін. Відмінною рисою даного співробітництва є наявність різноманітності договорів, резолюції та інших актів, які регулюють відносини у сфері туризму (принципи розвитку туризму, різні його види, зобов'язання держав, організації тощо), або пов'язані з розвитком туризму (охорона об'єктів всесвітньої спадщини, транспорт та перевезення, безпека та ін.).

На даний момент є також проблема, яка пов'язана з міжнародно-правовим регулюванням нових видів туризму: космічного, який залишається практично невирішеним. Для розробки і вдосконалення правового регулювання у цій сфері необхідно: визначення космічного туризму, режим його перебування, права та обов'язки туристів та організацій, відповідальних за організацію та реалізацію польотів, умов польотів, включаючи забезпечення безпеки та якості послуг, що надаються тощо.

РОЗДІЛ 2.

МЕХАНІЗМ СПІВРОБІТНИЦТВА ДЕРЖАВ У СФЕРІ ТУРИЗМУ

2.1. Система ООН щодо міжнародного співробітництва у сфері туризму

Першими спробами здійснити універсальне співробітництво у сфері туризму було ще в рамках Ліги Націй. Однак, за рекомендаціями конференцій з паспортів, що проходили під егідою Ліги Націй у 1920 і 1926 рр. не мали практичних результатів, за винятком декількох двосторонніх угод про спрощення паспортів і візових формальностей. У 1936 р. в Женеві, економічним комітетом Ліги Націй було опубліковано «Огляд туристичного трафіку» [37, с.99].

Сьогодні, механізм співробітництва на світовому рівні, сформований в межах системи ООН і основну роль відіграють ООН і СОТ. На рівні ООН питання щодо значення співпраці в галузі туризму у світовому співтоваристві були включені до порядку денного робочої програми вже у 1946 р., майже з самого початку [38].

У 1954 р. була проведена Генеральна конференція щодо формальностей з туризму під егідою ООН, де були прийняті три угоди з туризму [39, с.24-27]. Пізніше була проведена конференція ООН з туризму та подорожій в Римі (1963). Ці конференції були важливою віхою для участі Організації Об'єднаних Націй у практичному вирішенні проблем правового регулювання туризму, рекомендації з питань розвитку міжнародного туризму; підвищення ефективності міждержавного технічного співробітництва в цій сфері, правового становища іноземних туристів; спрощення й уніфікацію формальностей по відношенню до туристів. Ці рекомендації були прийняті більшістю держав-членів конференції щодо вдосконалення організаційних форм управління туризму, розробки з спрощення та уніфікації туристичних формальностей і стали основою у сфері туризму [40, с.78].

Основними органами ООН, які займаються туризмом є Генеральна Асамблея ООН, Економічна і соціальна рада (ЕКОСОП), Секретаріат ООН. Генеральна Асамблея є форумом для обговорення та погодження щодо вирішення проблеми співпраці з міжнародного туризму, який, як правило, стає предметом обговорення у другому комітеті (з економічних і фінансових питань). Нещодавно активізував дискусії з туризму третій комітет (з соціальних, гуманітарних і культурних питань) по відношенню до захисту прав людини [41]. Питання міжнародного- правового механізму координації діяльності держав у сфері туризму, організаційній структурі, знаходить постійне своє відображення в документах сесії Генеральної Асамблеї ООН. Прикладом цього 2002 р. є Міжнародним роком екотуризму [42].

Під егідою ООН в межах цього року на Всесвітньому саміті екотуризму у Квебекі (Канада) і Всесвітньому саміті із сталого розвитку у Йоганнесбурзі. Ці зустрічі були важливим кроком у формуванні концепції сталого туризму на універсальному рівні, і це посприяло розвитку положень Хартії сталого туризму, прийняті на першій Всесвітній конференції з сталого туризму в 1995 р. Основна частина роботи у розвитку співробітництва у галузі туризму в системі ООН, до початку діяльності СОТ виконував ЕКОСОП. В даний час практична діяльність ЕКОСОП відбувається під контролем і в межах департаменту з економічних та соціальних питань. Зокрема, він несе відповідальність за здійснення заходів щодо виконання Резолюцій Генеральної Асамблеї ООН та ЕКОСОП безпосередньо пов'язаних з туризму, а також для підготовки звітів і консультацій з іншими зацікавленими організаціями.

Завдання Секретаріату ООН – надання технічної допомоги у сфері туризму, організації науково-дослідної роботи та експертних висновків, реалізація проектів у сфері планування. Регулюванням міжнародної туристичної діяльності в ООН займаються і його допоміжні органи, в першу чергу економічні комісії ООН на чолі ЕКОСОП. Однак, ступінь їх участі у вирішенні проблем туризму різна. Найбільшу роботу проводить з міжнародного туризму

ЕКА (департамент транспорту, зв'язку та туризму) і ЕСКАТО (Комітет з питань транспорту, комунікацій, туризму та розвитку інфраструктури).

Практична діяльність економічних місій ООН у сфері туризму: надання консультацій з питань розвитку інфраструктури; професійна підготовка кадрів; проведення наукових досліджень; допомога в плануванні; проведення семінарів, конференцій; організація зборів та аналіз статистичній інформації; здійснення технічних проектів. Всі регіональні економічні комісії при здійсненні діяльності в галузі туризму тісно співпрацюють з ВТО, ЮНКТАД, ПРООН та іншими міжнародними агентствами. Крім регіональних економічних комісій у вирішенні проблем з міжнародного туризму активно підключаються інші органи ООН. У 1997 р. Генеральна Асамблея ООН доручила комісії зі сталого розвитку ООН розробити програму діяльності заходів з розвитку сталого туризму, разом з ВТО, ЮНКТАД, ЮНЕП. Положення цієї програми відображені в рішеннях сьомої сесії Комісії ООН «Туризм і сталий розвиток» і включає чорирі напрямлення: 1) дії суб'єктів туристичної індустрії з сталого туризму; 2) вплив на поведінку туристів для переміщення бачення сталого туризму; 3) комплексний сталий розвиток через туризм, зберігаючи цілісність місцевої культури; 4) вплив туризму в прибережних районах [43].

В 1993 р. Статистична комісія ООН прийняла систему національних розрахунків впливу туризму на економіки і соціальну сферу, розробила стандартні визначення туризму і класифікації разом зі стандартною міжнародною класифікацією туризму, опублікованою у 1994 р. комісією і СОТ під назвою «рекомендації з статистики туризму». У березні 2000 р. Статистична комісія прийняла і опублікувала методичні рекомендації щодо структури туристичного рахунку. Останнім часом роль ООН щодо міжнародного співробітництва з туризму змінювалася. Основна робота пов'язанна з ВТО.

Здійсненням співробітництва займаються міжнародні організації відповідної компетенції. Метою регіонального економічного співробітництва є надання допомоги країнам, що розвиваються, забезпечення стійкого

економічного зростання і розвитку найважливіших галузей економіки, підвищення рівня соціального розвитку та покращання життя людей [44].

Всесвітня туристична організація – WTO (World Tourism organization – WTO). Це міжурядова організація, до складу якої входять близько 160 країн і територій, декілька асоційованих членів і понад 350 членів, які мають статус приєднаних і представляють турфірми, авіакомпанії тощо приватного сектору, навчальні інституції, туристичні асоціації та місцеві органи управління туризмом. WTO є спеціалізованою агенцією ООН і провідною міжнародною організацією у сфері туризму. Вона діє як глобальний форум з питань туристичної політики і практичне джерело туристичних ноу-хау [45].

Вищенаведеного, історія створення WTO починається з 1925 р., коли Ліга Націй уперше спробувала дати офіційне визначення поняття «турист». Тривалий час організація називалася Міжнародним союзом офіційних туристичних організацій і не входила до системи спеціалізованих органів ООН. За ініціативою Економічної і соціальної ради ООН (ЕКОСОП) 2 січня 1975 р. WTO отримала офіційний статус спеціалізованого органу ООН [46].

Статут WTO було прийнято 27 вересня 1975 р. Починаючи з 1980 р. ця дата відзначається як Всесвітній день туризму. Щорічно його проводять під певним девізом. Кожні 4 роки WTO збирає сесії Генеральної асамблеї, між якими працює Виконавчий комітет Генеральної асамблеї WTO. Штаб-квартира розташована у Мадриді (Іспанія).

Згідно зі Статутом WTO основними цілями WTO є:

– прискорення та розширення сприяння туризму (міжнародному та внутрішньому) у світі, взаєморозуміння, здоров'я та процвітання людей всюди в світі;

- допомога людям в отриманні доступу до освіти та культури під час подорожей;
- поліпшення стандартів проживання та перебування в менш розвинених районах світу шляхом допомоги у забезпеченні необхідної матеріально-технічної бази для іноземного туризму та розвитку транспортних шляхів, що поєднують з цими регіонами;
- розширення можливостей країн, які приймають туристів, тобто збільшення внеску в їх економіку;
- координація інтересів співробітництва між країнами — членами ВТО;
- встановлення постійного взаємного зв'язку між різними об'єднаннями туроператорів [47].

У межах ВТО функціонують регіональні комісії з розвитку туризму в Європі, Африці, Америці, Південній Азії, на Близькому Сході, у Східній Азії і районі Тихого океану, а також Міжнародний вищий навчальний центр з туризму. Україна є членом ВТО з 1997 р.

ВТО займається розробкою єдиної стратегії розвитку індустрії туризму, що передбачає:

- планування розвитку індустрії туризму;
- аналіз проблем і державної політики, які пов'язані з географічним розподілом туризму і відпочинку в країнах – членах ВТО;
- розробку національних і регіональних планів використання землі;

- аналіз взаємозв'язку розвитку індустрії туризму і регіонального планування з урахуванням зв'язку різних потреб у ресурсах і інтересів усього людства;
- урахування екологічних наслідків розвитку індустрії туризму;
- урахування соціальних наслідків туризму;
- розробку спільної стратегії та програмних заходів щодо здійснення планів розвитку туризму.

Велику увагу ВТО приділяє методам розробки загальної стратегії планів стійкого розвитку туризму в різних країнах і регіонах, нормативно-правовій базі туристичної діяльності, політиці, пов'язаній з ефективним використанням туристичної інфраструктури, правом власності на землю та майно у зонах відпочинку, створенням національних парків і заповідників тощо.

В основному діяльність ВТО зосереджується на інформаційному просуванні туризму, розширенні його значимості та переваг, усуненні небезпек, а також створенні нової матеріально-технічної бази. Організація намагається впорядкувати діяльність різних націй у туризмі шляхом розробки та впровадження певних принципів у галузі туризму. ВТО є основним представником туризму в ООН та діє як найавторитетніший орган у світовому туризмі. Крім того, ВТО розробляє міжнародні документи (акти) та стежить за їх виконанням, а також за реалізацією вже наявних правил, заохочуючи усунення міжнародних туристичних розбіжностей.

Інші аспекти діяльності ВТО включають допомогу розвитку країн, організацію та стимулювання співробітництва між ними у питаннях, що впливають на розвиток туризму. Все це реалізується завдяки прийняттю загальних (спільних) стандартів, понять, умовних позначень, що полегшує

спілкування (взаєморозуміння) та перебування іноземних туристів в іншій країні.

ВТО також є організацією з обміну інформацією, що заохочує використання нових розробок та знань у сфері туризму та маркетингу. Одне з найважливіших завдань ВТО – дослідження, які охоплюють вивчення статистики міжнародного туризму, винайдення нових методів вимірювання, прогнозування, розробки та маркетингу – все це може бути використано національними туристичними організаціями в їхній діяльності.

ВТО регулярно публікує звіт про стан світового туризму, який ураховує як досягнення, так і перешкоди для подальшого розвитку туристичної індустрії.

Організація намагається сприяти світовому туризму шляхом залучення або обмеження урядового втручання в міжнародний туризм, так само, як і в процес стандартизації вимог до паспортів, віз, реєстрацій, візових та інших формальностей тощо.

У межах Програми розвитку ООН здійснюється фінансування проектів допомоги країнам, що розвиваються, у таких напрямках:

- зміцнення організаційної структури національних управлінь з туризму;
- оцінка туристичних можливостей для реалізації у майбутньому;
- підготовка персоналу з обслуговування туристів і готельного обслуговування;
- планування розвитку туризму;
- дослідження туристичного ринку;

- реклама і сприяння туризму;
- техніко-економічне обґрунтування будівництва готелів;
- розвиток зимових видів спорту і культурного туризму;
- збереження історичних пам'яток;
- молодіжний туризм;
- соціальний вплив туризму;
- розвиток і управління центрами відпочинку для груп населення з низьким та середнім рівнями доходу [48].

Взаємозв'язок ВТО з ООН, закріплений у ст. 3 (3) статуту ВТО, відповідно «для того, щоб переконатися, що організація відіграє провідну роль у сфері туризму, встановлює та підтримує ефективне співробітництво з відповідним органам ООН і його спеціалізованими органами. По-друге, цей зв'язок був закріплений в угоді про співпрацю і взаємовідносини між ООН і ВТО проект якого був схвалений двома організаціями у 1977 р. [49].

Відповідно до Статуту угоди ВТО з ПРООН була укладена в 1976 р. ВТО доручено роль виконавчого органу. Угода визначає напрямки надання допомоги у кожному економічному та соціальному секторі пов'язаного з туризмом, а також зміцнення матеріально-технічної бази держав-членів ВТО. [50]. Крім того, були підписані угоди з ІКАО, ІМО, які набрали чинність в 1978 р. На IV сесії Генеральної Асамблеї ВТО визначено ще один аспект співпраці ВТО й ЮНЕП і цей процес має забезпечити координацію екологічної практики держав. У спільній декларації ВТО і ЮНЕП 1982 р. було вказано на необхідність збереження рівноваги між туризмом та навколишнього середовища. Були підписані угоди з МОТ, ЮНЕСКО, ФАО і ВОЗ [51].

Можливо, ЮНЕСКО системи ООН відіграє найбільш активну роль у регулюванні питань, пов'язаних з туризмом, розробки і прийняття Конвенцій та рекомендацій, основних принципів, які отримали підтримку для зустрічей органів ВТО. В актах ЮНЕСКО щодо туризму можна визначити дві здавалося б протилежні групи вимог: по-перше, сприяти розвитку туризму як чинник зміцнення міжнародних культурних зв'язків і, по-друге, обмежуючи впровадження туризму з метою збереження культурної спадщини [52].

Міжнародної організації праці (МОП) фокусується на професійній підготовці кадрів, поліпшенні умов праці в секторі туризму, проблем працевлаштування, який, зокрема, знаходить своє відображення в трьох документах: Рекомендації № 37 «Про регламентацію робочого часу у готелях, ресторанах і інших установах» 1930 р. [53]. Конвенції № 30 «Про регулювання робочих годин в торгівлі та офісів» а також рекомендації № 179 і Конвенції № 172 «Про умови праці в готелях, ресторанах та аналогічних установ» 1991 р.

Як адміністратор міжнародних медико-санітарних правил світу здоров'я організації ВОЗ має на меті забезпечити максимально гарантувати з нерозповсюдження захворювань в глобальному масштабі, зокрема, через здійснення контролю у сфері міжнародного туризму. ВОЗ створює заходи для захисту від ультрафіолетового випромінювання та забезпечує якість води і їжі для туристів, які класифікуються за групою високого ризику в цій галузі. Крім того, ВОЗ створив санітарні норми на повітряному та морському транспорті, і виробляє вимоги про вакцини, подорожуючих за кордон, забезпечує інструкції для туристів у разі їх хвороби під час поїздки. Роботу Міжнародної морської організації та міжнародної організації цивільної авіації впливає сфера туризму через контроль щодо безпеки транспорту, сприяння спрощенню туристичних формальностей. ІМО приймає акти з боротьби з забрудненням морського середовища, особливо в прибережних країнах, що розвиваються. У липні 2002 р. Генеральний секретар ВТО звернувся до держав-членів з проханням підтримати ініціативу ІКАО щодо вирішення питання про страхування в авіосекторі.

Таким чином, в даний час на універсальному рівні створився організаційний механізм для регулювання діяльності міжнародного туризму, і основне місце належить ВТО, взаємодіє з ООН та міжнародними організаціями. Цей механізм складається в основному з міжнародних організацій та організацій, діяльність яких стосується туризму, і носить вузькоспеціалізований характер.

Міжнародні туристичні організації відрізняються за статусом, цілями, задачами та формами організації. Але всі вони спрямовують свою діяльність на підтримку інтересів туристичних компаній, на формування певної політики у відносинах з урядовими туристичними організаціями, готельними, транспортними, страховими та іншими компаніями та об'єднаннями; попереджують і вирішують конфлікти в туристичній діяльності; сприяють розвитку міжнародного туризму та залученню до нього населення різних країн.

2.2. Форми співробітництва у сфері туризму на регіональному рівні

В умовах глобалізації на управління регіональним розвитком туризму впливає міжнародне регулювання – комплекс заходів, націлених на підтримку сталого розвитку туризму, упорядкування туристичної діяльності, ефективне управління окремими секторами туристичної індустрії, забезпечення їх скоординованої взаємодії, стандартизації туристичного обслуговування. Регулювання здійснюють міжнародні організації – об'єднання державних і національних організацій неурядового характеру, створених для досягнення загальних цілей у певній області людської діяльності (у сферах політики, економіки, соціального і культурного життя, туризму й інших) [54].

Інтенсивне зростання обсягів і розширення кордонів міжнародного туризму, динамічний розвиток світової індустрії туризму, вихід його на позиції провідної галузі світової економіки зумовили створення міжнародних туристичних організацій з метою упорядкування і регулювання туристичної діяльності різних країн.

Система універсальної співпраці у сфері правового регулювання туристичної діяльності доповнюється регіональним механізмом. На регіональному рівні отримують конкретні підходи, за участю універсальних міжнародних організацій, регіональний підхід сприяє більш успішному вирішенню проблем міжнародного туризму.

При координуючій ролі регіональної економічної комісії ООН і ВТО в регіональному інституційному механізмі головне місце займають регіональні та субрегіональні ММРО, при цьому туризм як сфера співпраці в статутах ММРО, як правило, не йдеться мова [55].

Проаналізуємо основні напрямки діяльності з організації міждержавного співробітництва у сфері правового регулювання туристичної діяльності: Розробка загальної політики в сфері туризму; складання планів,

програм розвитку туризму в державах-членах і в регіоні; узгодження та прийняття актів; розробка проектів міжнародних договорів з питань туризму; узгодження національного законодавства держав-членів в сфері туризму.

Крім того, ММРО може виконувати ряд функцій так званого технічного характеру: формувати бази даних, просувати інформацію про регіон, як місце призначення туризму, організувати наукові дослідження, курси підготовки кадрів [56].

Одним з перших актів ЄС з питань туризму була резолюція Ради про спільну політику в сфері туризму 1984 р., в якій містяться керівні принципи в цій галузі. Крім того, було зазначено, що розвиток туризму може сприяти координація туристичної діяльності в рамках ЄС і консультації між державами і комісією ЄС при повазі національної політики та міжнародних зобов'язань і держав-членів. Так рішенням Ради № 86/664 був встановлений механізм співробітництва держав [57]. Другим регіональним документом з питань уніфікації була Директива «про комплексні подорожі, екскурсії відпочинок» № 90/314/ЕЕС від 13 червня 1990 р. В основі її лежить критичний аналіз Брюссельської конвенції, а також доповіді експертів з відповідальності туроператорів і на європейському ринку інклюзів-тури, зроблені за дорученням Європейської комісії. Директива мало величезне значення не тільки в сфері уніфікації регулювання так званих «пкетних туристичних угод» в країнах ЄС, але і є орієнтиром при розробці законодавства у сфері туризму інших держав.

У директиві № 95/57 були встановлені чіткі зобов'язання держав в сфері співпраці щодо збору і обміну статистичних даних з туризму, встановлює порядок зв'язку інформації та вимог до її змісту [58].

Особливе місце серед регіональних актів займають акти організації з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ). Заключний акт ОБСЄ 1975 р., закріпив намір держав сприяти розвитку туризму, як на індивідуальній так і колективній основі.

Цей акт не тільки закріпив основні принципів міжнародної співпраці, у тому числі в сфері туризму, а також визначив варіанти майбутнього регулювання у цій сфері [59].

В Резолюціях 23 і 24 Ісламської конференції міністрів закордонних справ ОІК (1995, 1996), туризм визначили як пріоритетний напрям для співпраці з ОІК. Отриманий план дій з підвищення економічної і торгівати співпраці серед держав-членів ОІК містив рекомендації держав співпрацювати в наступних галузях: обмін рекламних матеріалів різними мовами; організація спеціальних туристичних тижнів і художніх виставок; виробництво документальних фільмів; організація туристичних груп; заохочення інвестицій в туристичну індустрію; полегшення контактів туристичних агентств у державах[60].

У ОАД розвиток туризму є одним із пріоритетних напрямків співпраці з держав-членів, і Міжамериканська програма для розвитку сталого туризму є невід'ємною частиною стратегічного партнерства для розвитку 1997-2001 р. 2002-2005 р. [61]. Напрями діяльності в програмах і планах визначаються можливостями ОАД і їх чотири: формулювання політики і планів; освіта та навчання; розвиток регіонального туристичного продукту; створення інформаційної системи і передача технології. На кожній з напрямлень ОАД виконує три завдання: слугувати регіональним форумом обговорень, консультацій; сприяти обміну інформацією; забезпечити партнерство для розвитку через допомогу держав, через діяльність інституційних механізмів.

Цілями і завданнями регіональних міжнародних туристичних організацій загального характеру є: представництво і захист інтересів туристичної індустрії свого регіону на міжнародному рівні; визначення тенденцій і шляхів розвитку туризму; просування в'їзного туризму; маркетингова діяльність, сприяння об'єднанню і координації зусиль усіх секторів і компаній туристичної індустрії; фінансування цільових програм розвитку туризму в регіоні; впровадження нових технологій; розробка

єдиних норм і стандартів туристичного обслуговування, інформаційна і видавнича діяльність.

Міжнародні туристичні біржі, ярмарки, виставки, салони є найвпливовішими міжнародними заходами, що відіграють важливу роль у розвитку туристичної діяльності і в управлінні регіональним розвитком туризму. Основними цілями таких міжнародних заходів є: ознайомлення з тур продуктами різних фірм; вивчення попиту на туристичні послуги; встановлення ділових контактів; заключення комерційних справ і підписання договорів; обмін інформацією; реклама і просування тур продукту. Вони можуть носити всесвітній або регіональний характер. Найбільш значні міжнародні виставки і ярмарки є щорічними і проводяться у визначений час року - перед початком літнього чи зимового сезону позаздальгідь зазначених датах і продовжуються від 1 до 7 днів. Вони супроводжуються прес-конференціями; виставками літератури (проспектів, буклетів, листівок, календарів, карт, схем, путівників), значків, іншої сувенірної продукції, туристичного інвентарю і спорядження; консультаціями фахівців; переглядом рекламних роликів, відео - і кінофільмів, слайдів; туристичними змаганнями, концертами.

Найбільшою у світі туристичною виставкою є Міжнародна туристична біржа (ІТВ) у Берліні з 1966 р. щорічно в березні протягом 7 днів. Один день приділяється тільки професійним учасникам, в інші дні біржа відкрита для всіх бажаючих. У ній беруть участь представники державних міністерств, відомств, комітетів і рад по туризму, національні і регіональні туристичні організації, тур фірм, туроператори і тур агенти, готелі і готельні ланцюги, авіа і круїзі компанії, структури систем бронювання, страхові компанії, спеціалізовані видавництва, радіо -и телекомпанії. У рамках біржі проводяться переговори між представниками закордонних організацій і комерційних туристичних компаній.

Міжнародна туристична виставка (SIT) у м. Штудгарт, що проводиться щорічно в партнерстві з різними країнами, останнім часом конкурує з Берлінською. Всесвітній ринок подорожей у Лондоні проводиться з 1980 р.

– щорічно в листопаді-грудні протягом 5 днів за участю турфірм, представників тур індустрії і засобів інформації. Поряд з укладанням угод Лондонський ринок ознайомлює з нововведеннями в сфері туризму. Туристичний міжнародний ярмарок в Мадриді проводиться з 1981 р. – щорічно в січні протягом 6 днів. Серед учасників – тур фірми, готельні об'єднання, авіакомпанії. Ярмарок супроводжується фестивалем народних пісень і танців, показом рекламних фільмів з туризму.

Великим авторитетом користуються також Лейпцігський ярмарок подорожей, Паризький міжнародний салон з туризму і подорожей, що проводиться щорічно в середині лютого в протягом 7-10 днів, Міланська міжнародна туристична біржа – у другій половині лютого протягом 5 днів, Міжнародна туристична виставка країн Азіатського регіону (Гонконг), Міжнародний туристичний ярмарок (Чикаго), Міжнародна виставка в Салоніках тощо.

Міжнародні організації з метою координації і регулювання туристичної діяльності проводять конференції, асамблеї, зустрічі, форуми, конгреси, семінари. Туристичний світ завжди орієнтується на міжнародно-правові форми регулювання і координації діяльності в області туризму, норми і стандарти, правила і принципи співробітництва, вироблені конференціями ООН з туризму, форумами міжнародних туристичних організацій, у першу чергу – конференціями ВТО [62].

Інструменти регулювання міжнародної туристичної діяльності – це правові акти й офіційні документи, спрямовані на установлення визначеного порядку, норм, правил, принципів і підходів у здійсненні туристичної діяльності. До таких інструментів відносяться міжнародні

декларації, конвенції, резолюції, угоди, протоколи, рекомендації, прийняті на міжнародних конференціях і форумах[63].

Міжнародні декларації – це офіційні заяви міжнародних чи організацій учасників міжнародних конференцій, що проголошують основні принципи політики або програмні положення діяльності організацій у якій-небудь конкретній області міжнародних відносин, наприклад у сфері туризму.

Міжнародні конвенції – це один з видів договорів. Вони установлюють взаємні права й обов'язки держав у певній області людської діяльності. Багато конвенцій розробляються і приймаються спеціалізованими міжнародними організаціями. Наприклад, міжнародні конвенції ООН по морському праву кодифікують норми права.

Основними інструментами регулювання міжнародної туристської діяльності є: Всесвітня декларація з прав людини (1948 р.); Міжнародний пакт з економічних, соціальних і культурних прав (1966 р.); Варшавська конвенція для уніфікації деяких правил, що стосуються міжнародних повітряних перевезень (1929 р.); Чикагська конвенція по міжнародній цивільній авіації (1944 р.) і Токійська, Гаазька, Монреальська конвенції з тих же ж питань; Конвенція з митного забезпечення туризму (1954 р.); Будапештська конвенція зі спрощення туристичних подорожей (1976р.); Конвенція з захисту світової культурної і природної спадщини (1972р.); Манільська декларація зі світового туризму (1980 р.); Софійська резолюція VI сесії Генеральної асамблеї ВТО, що прийняла Туристичний білл з прав туристів, Хартію туризму, Кодекс туриста (1985р.); Конвенція з прав дитини (1990 р.); Буенос-Айреська резолюція IX сесії Генеральної асамблеї ВТО з забезпечення туризму і безпеки туристів (1991 р.); Туристична декларація Світового туристського форуму в Осаці і Всесвітньої конференції міністрів по туризму (1994 р.); Генеральна угода з торгівлі послугами (1994 р.); Каїрська резолюція XI сесії Генеральної

асамблеї ВТО з запобігання організованого секс-туризму (1995 р.); Стокгольмська декларація проти комерційної сексуальної експлуатації дітей (1996 р.); Манільська декларація з соціального впливу туризму (1997 р.); Всесвітній кодекс етики в туризмі (1999 р.).

Постійне розширення міжнародного туристичного обміну обумовило необхідність його міжнародно-правової регламентації: вироблення різних правових інститутів і створення спеціалізованих міжнародних туристичних організацій. Туристичні обміни пов'язані з перетином державних кордонів, перебуванням туристів на території іноземної держави і переміщенням по ній, що з метою єдиного підходу повинні регулюватися міжнародним правом [64].

Міжнародне співробітництво в сфері туризму здійснюється в певних формах. Під формами співпраці розуміються ті рамки, в яких здійснюється співробітництво між державами. Можна виділити три основні форми міжнародного співробітництва в сфері туризму:

- 1) співробітництво в рамках міжнародних організацій;
- 2) співробітництво шляхом укладання міжнародних угод;
- 3) співробітництво в рамках міжнародних конференцій.

Залежно від представництва держав у тій чи іншій формі співпраці можна також виділити двостороннє співробітництво та багатостороннє співробітництво, яке, у свою чергу, підрозділяється на універсальне співробітництво, тобто співробітництво в рамках світового співтовариства, і співпраця в рамках регіону (регіональне співробітництво).

Рух до встановлення широких зв'язків, створенню сприятливих умов для міжнародної дружби було б практично неможливо без скоординованих

зусиль світового співтовариства в рамках міжнародного співробітництва у сфері туризму на інституційній постійній основі.

2.3. Участь України в системі міжнародних організацій у сфері туризму

Першою основою співробітництва України з ЄС стала Угода про партнерство та співробітництво (УПС) від 14 червня 1994 р., яка набула чинності 1998 р. і яку тільки 1 вересня 2017 р. замінила Угода про асоціацію між Україною та ЄС. Про співробітництво у сфері туризму та захисту прав споживачів сторони узгодили в розділі 7 ст. 52 УПС. Ст. 72 цієї Угоди, яка називається «Туризм», зазначає, що Сторони розширюють та розвивають співробітництво між ними, яке включає: сприяння туризму; співробітництво між офіційними туристичними організаціями; збільшення потоку інформації; передачу «ноу-хау»; вивчення можливостей спільної діяльності; підготовку персоналу з метою розвитку туризму [65].

Що стосується співробітництва у сфері захисту прав споживачів, то сторони в ст. 75 домовились, що вони «започатковують тісне співробітництво з метою досягнення сумісності їх систем захисту прав споживачів. Це співробітництво, зокрема, включає проведення експертної оцінки законодавчих та інституційних реформ, створення постійно діючої системи взаємної інформації про небезпечні продукти, вдосконалення інформації, яка надається споживачу особливо стосовно цін, характеристики товарів та послуг, що пропонуються, підготовку адміністративних посадових осіб та інших представників інтересів споживачів, розвиток обмінів між представниками інтересів споживачів та поглиблення сумісності політики в галузі захисту прав споживачів»[94].

У ст. 51 УПС підкреслювала важливість зближення чинного і майбутнього законодавства України із законодавством Співтовариства. Також нею передбачено, що Україна бере на себе зобов'язання вжити заходи для забезпечення того, щоб її законодавство поступово було приведене у відповідність до законодавства Співтовариства. П.2 цієї статті визначає пріоритетні сфери, які потребують зближення, і серед них є правила

конкуренції, захист прав споживачів, транспорт, які мають безпосереднє відношення до діяльності з надання туристичних послуг.

Наближення законодавства України до норм права ЄС передбачено Законом України «Про загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» від 18 березня 2004 р. Розділ 2 Закону визначає поняття адаптація, як «процес приведення законів України та інших нормативно-правових актів у відповідність з *acquis communautaire*» [66]. Метою України є поступове приведення у відповідність норм нашого законодавства у сфері правил конкуренції, захисту прав споживачів у відповідність з норма ЄС у цій сфері, що допоможе вийти на рівень європейського захисту прав споживачів туристичних послуг. Сама інтеграція передбачає наближення норм права та приведення їх у відповідність з європейськими нормами.

Важливим кроком у просуненні процесу інтеграції України до ЄС стало підписання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та ЄС, Європейським співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27 червня 2014 р. (Далі – УА). Однією з головних цілей Угоди є запровадження умов для посиленних економічних та торговельних відносин, які вестимуть до поступової інтеграції України до внутрішнього ринку ЄС, у тому числі завдяки створенню поглибленої і всеохоплюючої зони вільної торгівлі, та підтримувати зусилля України стосовно завершення переходу до діючої ринкової економіки, у тому числі шляхом поступової адаптації її законодавства до *acquis* ЄС [67].

Що стосується туристичної діяльності, то для українського законодавства УА повинна принести вагомні переваги в процесі масштабної гармонізації українських законів, норм і стандартів ЄС в регулюванні діяльності з надання туристичних послуг та всіх пов'язаних з нею сфер[95]. Якщо проаналізувати УА, то співпраця в питаннях туризму в ній згадується в Розділі V «Економічне та галузеве співробітництво», у Гл.16 «Туризм», яка встановлює, що «Сторони співпрацюють у галузі туризму з метою зміцнення

розвитку конкурентоспроможної туристичної галузі як генератора економічного зростання і стимулювання економіки, зайнятості та валютних надходжень» (Ст.399 УА). Можна підкреслити, що і ЄС і Україна виділяють галузь туризму в якості важливого для розвитку економіки сектору.

Основні положення що регулюють діяльність туроператорів, викладені в Гл. 6 «Заснування підприємств, торгівля послугами та електронна торгівля» Розділу IV «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею» УА, в якій Сторони, підтверджуючи свої відповідні права та обов'язки, взяті на себе в рамках Угоди СОТ, встановлюють цим необхідні заходи щодо поступової взаємної лібералізації умов заснування підприємницької діяльності і торгівлі послугами, а також співробітництва в галузі електронної торгівлі (ст.85 УА).

Оскільки ЄС приділяє багато уваги розвитку норм, які регулюють електронну торгівлю, сторони обумовили відповідне регулювання і в УА. Це допоможе українським споживачам туристичних послуг через мережу Інтернет вийти на рівень європейського захисту в цій сфері. Співробітництво в цій сфері передбачено Ч.6 УА «Електронна торгівля», де «Сторони, визнаючи, що електронна торгівля розширює можливості ведення торгівлі в багатьох секторах, домовилися сприяти розвитку електронної торгівлі між ними, зокрема шляхом співробітництва з питань, пов'язаних з електронною торгівлею відповідно до положень цієї Глави» (п.1 ст.139).

Ст.140 визначає, що регулювання електронної торгівлі включає такі питання: а) визнання сертифікатів електронних підписів, виданих населенню, та сприяння розвитку послуг транскордонної сертифікації, б) відповідальність постачальників посередницьких послуг у зв'язку з переданням або зберіганням інформації, с) поведження з небажаними електронними комерційними повідомленнями, d) захист споживачів у сфері електронної торгівлі, е) будь-які інші питання, що стосуються розвитку електронної торгівлі.

Інтенсифікація розвитку електронної торгівлі і відстале регулювання цих питань призводить до створення неконкурентного середовища, яке тягне

за собою масові порушення прав споживачів онлайн послугі і, відповідно, залишає мало шансів захистити свої права в судовому порядку. Адаптація українського законодавства до відповідних норм *acquis* допоможе Україні створити якісний сучасний туристичних продукт, який європейці не будуть боятися придбати.

Що стосується захисту прав споживачів, то таке співробітництво передбачено в Гл.20 Ч.3 Розділу V Угоди про асоціацію, в якій сторони домовились співпрацювати з метою забезпечення високого рівня захисту прав споживачів та досягнення сумісності між їхніми системами захисту прав споживачів (ст.415 УА). Ст.417 встановлюється, що Україна поступово наближає своє законодавство до *acquis* ЄС відповідно до Додатка XXXIX до цієї Угоди, при цьому уникаючи створення бар'єрів у торгівлі.

В УА також передбачені інші види співробітництва, які мають вплив на розвиток туризму для обох сторін. Зокрема, питання щодо регулювання в галузі транспорту передбачені Гл.7 Розділу V, де сторони домовились розширювати і зміцнювати співробітництво в галузі транспорту з метою сприяння розвитку стабільних транспортних систем; сприяти здійсненню ефективних і безпечних транспортних перевезень, а також інтермодальності й оперативної сумісності транспортних систем; докладати зусиль для посилення основних транспортних зв'язків між територіями сторін.

За допомогою ЄС оновлення транспортного сектору України і поступова гармонізація діючих стандартів та політики з існуючими в ЄС допоможе Україні розвивати доступний туризм. Саме відсутність транспортної інфраструктури в багатьох регіонах України не дозволяє отримати повну вигоду від туризму.

Постановою Кабінету Міністрів України № 346 від 13 серпня 2014 р. було утворено Урядовий офіс з питань євроатлантичної інтеграції, що є головним органом, який відповідає за реалізацію завдань у сфері європейської та євроатлантичної інтеграції та виконання Угоди про

асоціацію [68]. Відповідно, Урядовий офіс надає щорічні звіти про виконання УА.

Проаналізувавши звіт Урядового офісу про виконання УА, можна зробити висновок, що значних реформ, пов'язаних конкретно з діяльністю з надання туристичних послуг немає. Але найбільшим досягнення можна назвати прийняття в 2015 р. Закону України «Про електронну торгівлю», що наблизив захист споживачів туристичних послуг, які організують свої подорожі онлайн, до європейських стандартів [69].

Не менш важливою подією, яка ефективно вплине на розвиток європейського туризму та відкриє більше можливостей для українських споживачів використовувати своє право на відпочинок та свободу пересування, стало затвердження 11 травня 2017 р. ЄС безвізового режиму для України, який почав діяти з 11 червня 2017 р.

Вистновки до 2 розділу

У роботі відзначено, що питаннями міжнародно-правового регулювання розвитку туризму займається більшість органів та установ системи ООН. В той же час, незважаючи на те, що в міру їх залучення, форми та основні напрями діяльності в галузі туризму та значимість їх рекомендацій неоднакова і це не виключає дублювання функцій ЮНВТО організаціями системи ООН.

В роботі автор звертає увагу на те, що діяльність організації Об'єднаних Націй в найближчі роки буде зосереджена на розвитку тисячоліття (сталого розвитку, охорони навколишнього середовища, викорінювання бідності, забезпечення роботи для всіх, гуманітарне співробітництво тощо) та тісно пов'язана з подальшим спільним міждержавним співробітництвом у сфері туризму.

Світова спільнота активно просуває створення єдиних норм та правил, але, норми, що безпосередньо стосуються туризму, мають загальний та

рекомендаційний характер. Пропозиції та конвенції створені міжнародними організаціями для внутрішніх законодавств створюють певні рекомендації, які країни не завжди активно імплементують. Усі міжнародно-правові інструменти визначають туризм як право, що необхідно поважати. В них закликається до усунення різних колізій, які спричинюють перепони на шляху ефективного використання цього права.

Інтеграційний курс України до ЄС є важливою перевагою для розвитку туризму в Україні, що допоможе подолати економічну кризу. Сьогоднішня подія, які трапляються на території України протягом останніх років, можна акцентувати, що підписання Угоди про асоціацію та подальший курс на європейську інтеграцію стане результативною основою для економічного розвитку та виходу з кризи. Розвиток туризму допоможе Україні отримати економічну вигоду, а Європа допоможе вийти на достойний рівень захисту прав людини та громадянина.

Найважливіші напрямки співробітництва, наведені в оновленому Порядку денному асоціації Україна–ЄС, які стосуються, зокрема, десяти пріоритетів у сфері реформування Конституції України, судової системи, законодавства про вибори, сфер боротьби з корупцією, державного управління, енергетики, дерегуляції, державних закупівель, оподаткування та зовнішнього аудиту, являються невід’ємним процесом для розвитку ефективного правового регулювання туристичної діяльності. Більше того, вони являються фундаментом для створення надійного законодавства, яке допоможе розвинути високоякісний український туристичний продукт та збільшить притоки туристів з всього світу.

РОЗДІЛ 3

ЗАСТОСУВАННЯ ПРИНЦИПІВ ТА НОРМ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА В СФЕРІ ТУРИЗМУ

3.1. Особливості застосування основних принципів та норм міжнародного права в сфері туризму

Міжнародний туризм в силу системного характеру міжнародних відносин, пов'язаний з різноманітними сферами міжнародного співробітництва [70]. Міжнародні економічні відносини є об'єктивною основою міжнародного співробітництва в різних сферах та слугують основою для розвитку міжнародних туристичних відносин [71]. У сфері міжнародного туризму економічні та гуманітарні фактори інтегруються і формують якісно іншу сферу міжнародного співробітництва.

Водночас відносини у сфері міжнародної туристичної діяльності мають міжнародний характер і на них розповсюджуються основні принципи міжнародного права та мають юридичну силу. Принципи міжнародного права взаємопов'язані і складають систему, виступають в якості критерію законності стосовно інших принципів і норм [72].

Зміст основних принципів міжнародного права конкретизовано у Декларації про принципи міжнародного права щодо дружніх відносин та співпраці між державами відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй, прийнятої на 25 сесії Генеральної Асамблеї ООН 24 жовтня 1970 р. та у Заключному Акті ОБСЄ прийнятого 1 серпня 1975 р. (Декларація принципів, за якими держави-учасниці будуть керуватися у взаємовідносин).

Важливу роль для міжнародної туристичної діяльності відіграє принцип, а саме, держави повинні утримуватись у міжнародних відносинах від загрози або використання сили проти територіальної цілісності або політичної незалежності будь-якої держави, або будь-яким іншим чином несумісним з цілями Організації Об'єднаних Націй.

З одного боку, існування мирних і дружніх відносин між державами є основою та об'єктивною необхідністю щодо розвитку міжнародних відносин у сучасному світі: «Торгувати, обмінюватися, туристами... можливо, тільки у мирних умовах»[73].

Розвитку міжнародного туризму заважає не тільки збройні конфлікти, і акти міжнародного тероризму «Тероризм – дійсно реальна загроза для туризму і туристичних рухів»[74].

Відсутність конфліктів є чинником безпеки туристів. З іншого боку, міжнародний туризм визначається мірою забезпечення міжнародного миру і безпеки, оскільки він сприяє розвитку взаєморозуміння між народами. Будучи формою контактів між людьми різних держав, міжнародний туризм став важливим елементом у зміцнення дружніх відносин і довіри між народами. Зокрема, ці положення були визначені сторонами чотирнадцятої сесії Генеральної Асамблеї 2001 р. ВТО в Сеульській декларації «Мир і туризму».

У сфері міжнародного туристичного обміну застосовується принцип суверенної рівності держав. Згідно з цим принципом, кожна держава має право вибрати і розвивати свої політичні, соціальні, економічні та культурні системи, а також встановлювати закони і адміністративні правила. Держави мають суверенітет над своїми ресурсами в сфері туризму. Кожна держава має право вибрати напрямлення щодо розвитку туризму на своїй території.

Держава має право встановлювати режим особам, які розташовані в межах своєї території. З точки зору національного законодавства іноземні туристи, за винятком громадяни цієї держави, які проживають за її межами, вважаються іноземцями, які тимчасово перебувають на території цієї держави.

З точки зору, статус іноземних туристів не відрізняється від інших іноземців, які знаходяться на території даної держави. Таким чином, на них може розповсюджуватися норми, що регулюють правовий статус іноземців. Правовий статус іноземців визначається нормами держави-прибуття, а також нормами міжнародного права.

Таким чином, права та обов'язки іноземного туристу в державі-прибуття закріплені в Резолюції VI сесії ВТО Генеральної Асамблеї ООН та в Кодексі туристу, прийнятий у вересні 1985 р., і яка є невід'ємною частиною Хартії туризму. Але щодо визначення прав туриста використовують формулу: «повинні бути в змозі», «повинен мати», тобто впровадження залежить від дій держави-прибуття.

В силу принципу невтручання у внутрішню юрисдикцію будь-якої держави, ніхто не має права втручатися до діяльності держави щодо встановлення правового режиму використання об'єктів туристичного показу, щодо контролю діяльності юридичних та фізичних осіб на його території, в тому числі, туристів і операторів в індустрії туризму. Держава самостійно визначає порядок перетину своїх кордонів, встановлюючи туристичні формальності: митні, прикордонні, санітарні та ін. Держава без зовнішнього втручання, вирішує питання участі в різних формах міжнародного співробітництва в галузі туризму.

Щодо дій у сфері діяльності міжнародного туризму зобов'язання держав співпрацювати один з одним, варто зазначити, що вона має деякі особливості. Вона виникає від взаємозв'язку міжнародної туристичної діяльності з іншими сферами міжнародного життя. Такий комплексний характер або виводить з певних властивостей міжнародного туризму, або має специфічний характер міжнародної торгівлі туристичними послугами, завдяки якому вільне транскордонне надання послуг включає в себе необхідність забезпечення вільного руху осіб, свободи міжнародних платежів, свободи інвестування [75].

На погляд автора складність співпраці у сфері міжнародного туризму впливає зі його багатофункціональної правової природи. Міжнародний туризм не тільки сприяє економічному та культурному розвитку держави, своїх народів, а також сприяє зростанню взаєморозуміння і зміцнення миру і добросусідства серед держав. Соціальна функція міжнародного туризму є «відновлення духовного і фізичного здоров'я та здатність поваги і удосконалення особистості»[76,с.32].

Розвиток міжнародного співробітництва в галузі туризму призводить до ускладнення міжнародного правового регулювання. Якщо раніше вітчизняні

вчені зазначали, що міжнародний туризм знаходиться в двох формах міжнародного співробітництва в сфері культури та економіки», в даний час «Туристичний вимір» – міжнародне космічне, екологічне співробітництво в рамках міжнародного гуманітарного права піднялося питання про захист туристичних ресурсів під час збройних конфліктів [77].

Найбільш комплексний підхід у ЄС: від вільного руху осіб і свободи з надання туристичних послуг регіонального розвитку та навколишнього середовища. В одному з перших актів ЄС – Резолюції Ради «Про політику Спільноти про туризм» 1984 р. виявляється зв'язок туризму з такими проблемами: полегшення поліції і митних формальностей; соціальне і медичне страхування; умови праці в індустрії туризму; професійне навчання та взаємне визнання кваліфікацій; оподаткування; транспорт та туризм; енергоносії; розвиток регіонів; збереження культурної спадщини та ін.[96].

Важливу роль у сприянні міжнародного туризму співпраці відіграє науково-технічний прогрес (наприклад, трансплантатний туризм) [78,с.8].

Відповідно ВОЗ, трансплантатний туризм процвітає в умовах браку донорських органів, і існує у формі, що дискримінує жителів бідних і країн, що розвиваються.

Велике значення для регулювання туристичної діяльності є принцип поваги прав і свобод людини [79,с.25]. Кожна держава має обов'язок сприяти і поважати права і свободи для всіх, незалежно, раси, статі, мови чи релігії, в тому числі іноземців та іноземних туристів, зокрема.

У міжнародно-правових актах про права людини, в яких закріплені правові основи туристичних поїздок. «Кожна людина має право на відпочинок і дозвілля, включаючи розумне обмеження робочого дня та оплачувану періодичну відпустку» відповідно до ст. 24 Всесвітньої декларації з прав людини 1948 р. та ст. 7 Міжнародного пакту про економічні, соціальні та культурні права «Держави зобов'язані забезпечити для кожної людини «право на відпочинок, дозвілля, розумні обмеження робочого дня та оплачувану періодичну відпустку, а також оплату за святкуванні дні»; і ст.12 Міжнародного Пакту про

громадянські та політичні права було зафіксовано, що «кожен може вільно залишити будь-яку державу, включно свою власну».

Ці права можуть підлягати обґрунтованим обмеженням, які передбачені законом і які не поставить під сумнів принцип свободи пересування (принцип V Гаазької декларації про туризм 1989 р.). Крім того, ст. 1 Міжнародного Пакту про громадянські та політичні права «всі народи мають право вільно розпоряджатися природними багатствами і ресурсами» і відповідно до ст. 15 Міжнародного Пакту про економічні, соціальні та культурні права «сприяти розвитку міжнародних зв'язків у культурній сфері».

Вперше зв'язок соціального розвитку держави і забезпечення людині право на відпочинок закріплено у Генеральній Асамблеї ООН у 1969 р. Декларації про соціальний прогрес та розвиток, потім була закріплена в Хартії туризму 1985 р. та Глобальному етичному Кодексі: «Право на туризм»[80,с.5].

Регулятивний характер в сфері міжнародного туризму лежить в основі і в інших основних принципах міжнародного права: мирному вирішенню міжнародних спорів, добровільного виконання державами зобов'язань, прийнятих згідно з Статутом Організації Об'єднаних Націй та ін. Держави керуються і змушені керуватися основними принципами міжнародного права, не тільки при укладанні договорів у сфері міжнародного туризму та співпраці в межах ММПО, але при прийнятті односторонніх актів, у тому числі в законодавстві, що регулюють діяльність міжнародного туризму. «Будь-які дії суб'єктів в сфері міжнародних відносин має відповідати вимогам основних принципів».

3.2. Особливості спеціальних принципів та норм міжнародного права у сфері туризму

В даний час в міжнародному праві є формування спеціальних принципів співробітництва міжнародного туризму [81,с.158-159]. В основі розвитку міжнародних туристичних зв'язків лежить не тільки загальновизнані принципи міжнародного права, але необхідно врахувати, що туристичні зв'язки належать до сфери зовнішньоекономічних відносин держав, до принципів, які регулюють сферу міжнародних економічних відносин, а також сферу міжнародних митних відносин, і до специфічних принципів міждержавних туристичних зв'язків, що спрямовані на підвищення політичної та економічної ефективності туризму.

Формування спеціальних принципів об'єктивно завдяки якісним різноманіттям сучасних міжнародних відносин і йде під впливом з основними принципами міжнародного права. Спеціальні принципи не можуть суперечити основним принципам сучасного міжнародного права [82]. Спеціальні принципи мають повністю відповідати вимогам щодо основних принципів міжнародного права, відображаючи в той же час, специфіку відносин, що регулюються. Спеціальні принципи забезпечують юридичну узгодженість норм визначеної сфери міжнародного співробітництва. Будучи пов'язані з основними принципами, спеціальні принципи можуть відрізнятися різного ступеня спільності [83,с.10].

Спеціальні принципи були розроблені практикою міжнародної співпраці в сфері туризму і знайшли концентрований вираз в ряді актів, прийнятих ВТО: Манільській декларації про світовий туризм 1980р.[84,с.254-258], Акапулько 1982 р. [85,с.248-254], Хартії туризму 1985р., Гаазькій декларації про туризм 1989 р., Кодексі глобальної етики та туризму 1999 р. Принциповий характер їх положень був підтверджений в Резолюції Генеральної Асамблеї ООН . Генеральний секретар ВТО через ЕКОСОП регулярно надавав звіти щодо виконання положень цих документів.

Дослідження вказаних, а також інших міжнародних документів з питань туризму, дозволили визначити такі принципи:

1) *право на туризм*. Загалом цей принцип закріплено в ст. 7 Глобального етичного кодексу[86]. Цей принцип накладає на держави зобов'язання забезпечувати дотримання прав людини на свята, відпочинок та свободи подорожей і туризму (п. 4 Манільській декларації). Ст. 1 Хартії туризму, «розумне обмеження робочого дня та оплачувану відпустку». Сюди також включається – зобов'язання держав налагодити законодавчі норми для сприяння доступу для проведення відпустки, з усіх верств населення (п. 9 Документ Акапулько). Існуючі туристичні формальності мають стати простішими п. 17 документ Акапулько.

Цей принцип також означає, що доступ до туризму повинен бути для більш широких верств населення (п. 5 Акапулько), особливо молоді, літніх жінок, людей з інвалідністю (ст. 7 (4) Глобального етичного Кодексу [87]., п. 15 Манільській декларації)

Туристична діяльність повинна виходити з рівності чоловіків і жінок і поваги прав людини, включаючи права на залежні верстви населення: діти, люди похилого віку, фізично інваліди, етнічні меншини, корінні народи (ст. 2 (2) Глобального етичного Кодексу) [88]. Доступ до туризму здійснюється на недискримінаційній основі (Загальна резолюція «Розвиток туризму» конференції ООН з міжнародного туризму і подорожей 1963 р. 95, ст.(V) (б) Хартії туризму) [89,с.263].

2) *забезпечення свободи доступу до туристичних ресурсів*.

Цей принцип потребує, щоб полегшити доступ туристам, які є громадянами своїх країн і іноземцям, з огляду на рахунок існуючих туристичних формальностей (ст. (IV) Хартія туризму). (принцип III (2) (d) Гаазькій декларації про туризм). Крім того, згідно з цим принципом, місцеве населення має право на вільний доступ до туристичних ресурсів (ст. VI (1) Хартія туризму).

3) *туристичні ресурси є спадщиною людства*. Положення закріплено у (п. 18) Манільської декларації. В даному випадку це – захист історичних,

культурних і релігійних місць і держава несе зобов'язання щодо захисту особливо під час конфліктів.

Повинно бути досягнуто якісно оптимальне використання принципу автентифікації, запобігання їх спотворення і фальсифікації (ст. 17 (h) Акапулько). Хартія туризму фіксує, щоб держави захищали туристичну середу в інтересах нинішніх та майбутніх поколінь, які включають в себе людину, природу, суспільство, культуру є спільною спадщиною людства (статті. III (e)). Глобальний етичний кодекс доповнив фундаментальні положення: догляд за пам'ятниками, музеями, археологічними та історичними розкопками щодо максимального доступу для туристичних відвідувань; туристична діяльність не повинна приводити до стандартизації культури (ст. 4).

4) розвиток міжнародного туризму на основі концепції сталого розвитку.

Зв'язок міжнародного туризму і сталого розвитку має два аспекти. По-перше, туризм розглядається як інструмент для досягнення сталого розвитку. По-друге, туризм, повинен розвиватися, щоб задовольнити вимоги сталого розвитку [90]. У результаті мова йде про «сталий туризм». Він використовується в багатьох міжнародних документах, і її основні положення знайшли своє втілення у Всесвітній конференції з сталого туризму в 1995 р. Хартії сталого туризму.

Ця вимога припускає, що задоволення туристичних потреб не повинно заподіяти шкоди соціально-економічним інтересам туристичних районів, навколишньому середовищу, природним ресурсам, історико-культурних місць (п. 18 Маніла Декларація); стійке економічне зростання повинно бути у супроводі потреб існуючих та майбутніх поколінь (ст. 3 Глобального етичного кодексу). Місцеве населення має право користуватися економічними, соціальними, культурними та іншими перевагами від туризму (ст. 5 Глобального етичного кодексу)[92].

Транснаціональні підприємства повинні бути включені у місцевий розвиток і уникати від негативного впливу на місцеву економіку (ст. 9 Глобального етичного Кодексу). Слід заохочувати туризм з мінімальним

впливом на навколишнє середовище (ст. 3 Глобального етичного Кодексу), принцип III Гаазької декларації про туризм). Держави повинні сприяти туристичній політиці на основі концепції сталого розвитку (принцип III Гаазька декларація про туризм).

5) принцип безпеки міжнародного туризму і заборона використання його для незаконних цілей.

Забезпечення безпеки міжнародного туризму припускає з однієї сторони, нейтралізацію можливих шкідливих наслідків туристичної діяльності на навколишнє середовище в широкому сенсі та, з іншої сторони, забезпечення безпеки споживачів туристичних послуг.

Міжнародний туризм не використовується для незаконного переміщення культурних цінностей, незаконне поширення наркотичних засобів і психотропних речовини. Цей принцип гарантує безпеку та захист туристів, а також повага до їх гідності (принцип VII Гаазька декларація), а також їх майна (стаття. IV Хартія туризму). У ст. 1 (4) Глобального етичного Кодексу «влада приймаючої стороною з метою безпеки та захисту туристів та їх майна, забезпечити туристів потрібною інформацією, охороною, страхуванням, допомогою у вирішенні їх потреб та відповідно до ст.6 (4) гарантувати повернення на батьківщину у разі банкрутства фірми туроператора.

Тероризм є погрозою туризму і туристичним переміщенням (принцип VIII Гаазькій декларації).

б) принцип інформаційної підтримки міжнародного туризму.

У принципі закріплено заклик до поширення інформації про туризм (статті 2 (5) Глобального етичного Кодексу), у тому числі шляхом включення туризму у навчальні програми (п. 22 Манільській декларації, п. 17 (I) Акапулько, принцип IX Гаазькій и Декларації про туризм); здійснення освіти щодо туризму шляхом масової інформації (п. 9 (b) (iv) Акапулько); інформування туристів щодо релігії та іншої культури місцевого населення за місцем тимчасового проживання; культурних цінностей; захисту природних ресурсів (ст. (VI) Хартія туризму); шляхом підготовки населення гостинності (ст. 1 (3) Глобального етичного Кодексу). Місцеве населення має право на

інформацію щодо проєктів, які можуть вплинути на навколишнє середовище (ст. 5 (4) Глобального етичного Кодексу).

Згідно принципу держави повинні інформувати громадян про небезпеку у час подорожі закордоном, інформація повинна носити об'єктивний характер (ст. 6 (5), (6) Глобального етичного Кодексу; туристи мають право щодо контакту з представниками консульств своєї держави, а також право доступу до масової інформації (ст. 8 Глобального етичного Кодексу).

7) обов'язок держав сприяти і брати участь у розвитку національного та міжнародного туризму.

Обов'язок держави – сприяти розвитку туризму, туристичних подорож, закріплені в Манільській декларації (п. 23). Хартія туризму додала – «на благо всіх, хто бере участь у них» (ст. II). Подібні положення містяться в 5 принципі Гаазької декларації. Це зобов'язання необхідно виконувати як розширенням міжнародної співпраці, так і шляхом прийняття національних туристичної політики, планів, програм (ст. III Хартії туризму). Планування повинно проводитися на комплексній та послідовній основі з розрахунком всіх аспектів туризму (принцип 2, 10 Гаазької декларації).

Органи державної влади повинні брати участь у розвитку туризму, визначаючи основні напрями стосовно заохочення відповідних інвестицій (п. 14 Манільській декларації). Місцеві органи влади повинні поважати свободу інвестицій та активну діяльність у сфері туризму, особливо для малого та середнього бізнесу (ст. 9 Глобального етичного Кодексу) [93]. Розвиток іноземного туризму потребує зусиль для розвитку внутрішнього туризму (п. 7 Манільській декларації, принцип II Гаазької декларації про туризм). Взаємозв'язок внутрішнього та міжнародного туризму є об'єктивним. Становлення інфраструктури для внутрішнього туризму також є основою для залучення іноземних туристів. Іншими словами, міжнародний туризм розвивається в рамках внутрішнього туризму.

Вищенаведеного, принципи взаємопов'язані і являють собою динамічну систему, що розвивається, відображаючи сутність діяльності у сфері

міжнародного туризму. В процесі розвитку співробітництва зміст принципів збагачуватися. Наприклад, в рамках безпеки міжнародного туризму в країні, особливу увагу будуть приділяти якості туристичних послуг, піднімати рівень професійної підготовки національних кадрів, формування системи управління стандартизації, оцінки та сертифікації в сфері туристичних екскурсійних послуг[91].

Таким чином, правового регулювання міжнародних відносин, що виникають під час міжнародної туристичної діяльності, здійснюється за допомогою загальних та спеціальних міжнародно-правових принципів і норм міжнародного публічного права.

Висновки до розділу 3.

Основу міжнародній туристичній діяльності складають фундаментальні основні принципи міжнародного права, та виступають основою для формування спеціальних принципів.

Основні принципи міжнародного права є базою для створення всього масиву міжнародно-правових норм і свого роду конституцією міжнародного правопорядку, оскільки встановлюють критерії законності норм міжнародного права. Основні принципи міжнародного права закріплено в Статуті ООН, а також у Декларації про принципи міжнародного права, яка прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 1975 р., та в Заключному акті Ради з безпеки та співробітництва в Європі (НБСЄ) та ін.

Як елемент системи міжнародного права основні принципи мають певні особливості, які дозволяють виділити їх в окрему категорію. Так, основні принципи міжнародного права є обов'язковими для всіх без винятку суб'єктів міжнародного права, та не є персоніфікованими, що закріплено в п. 6 ст. 2 Статуту ООН. Вони превалюють над всіма іншими нормами системи міжнародного права і застосовуються з метою заповнення прогалін, тобто для регламентації відносин у разі відсутності прямого регулювання. Порушення цих принципів суб'єктами міжнародного права кваліфікується

серйозніше, ніж порушення звичайних норм. Основні принципи міжнародного права мають комплексний характер, тобто максимальний ефект досягається лише у взаємодії всіх принципів.

Співробітництво держав в сфері туризму характеризується різноманітністю форм і напрямів взаємодії. Основними напрямками діяльності є спрощення туристичних формальностей, розробка спільних статистичних систем та спільних наукових досліджень, підготовка кадрів для туристичної індустрії, уніфікація та гармонізація правового регулювання туристичної діяльності, охорона навколишнього середовища від негативного впливу зі сторони міжнародного туризму, забезпечення прав туристів, обмін туристичної інформації та ін.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

1. При дослідженні правової природи «туризму» та правовідносин, які з нього випливають, мають змінний характер, оскільки на нього завжди впливають багато факторів. Автори різноманітних робіт у галузі міжнародних відносин в сфері туризму неоднозначно визначають предмет регулювання. Відповідно до міжнародно-правових актів і науковій та освітній літературі є досить велика різноманітність і неоднорідність в розумінні поняття «туризм».

Відсутність міжнародно-правового уніфікованого акту в галузі туризму, таких понять, як: туризм і мандрівник, що відповідає сучасному рівню розвитку суспільства, породжує різні підходи до їх законодавчого закріплення державами, тим самим призводять до колізій в процесі правового регулювання.

2. Відзначено, що питаннями міжнародно-правового регулювання розвитку туризму займається більшість органів та установ системи ООН. В той же час, незважаючи на те, що в міру їх залучення, форми та основні напрями діяльності в галузі туризму та значимість їх рекомендацій неоднакова і це не виключає дублювання функцій ЮНВТО організаціями системи ООН.

Встановлено, що багатосторонні правові документи регулюють різноманітні відносини у сфері туризму – культурні, соціальні, екологічні, економічні та ін. Відмінною рисою даного співробітництва є наявність різноманітності договорів, резолюції та інших актів, які регулюють відносини у сфері туризму (принципи розвитку туризму, різні його види, зобов'язання держав, організації тощо), або пов'язані з розвитком туризму (охорона об'єктів всесвітньої спадщини, транспорт та перевезення, безпека та ін.).

На даний момент є також проблема, яка пов'язана з міжнародно-правовим регулюванням нових видів туризму: космічного, який залишається практично невирішеним. Для розроблення і вдосконалення правового регулювання у цій сфері необхідно: визначення космічного туризму, режим його перебування, права та обов'язки туристів та організацій, відповідальних за організацію та реалізацію польотів, умов польотів, включаючи забезпечення безпеки та якості послуг, що надаються тощо.

3. Проаналізувавши зміни у структурі та організації міжнародних організацій у сфері туризму та особливості міжнародно-правового регулювання співробітництва держав у сфері туризму світова спільнота активно просуває створення єдиних норм та правил, але, норми, що безпосередньо стосуються туризму, мають загальний та рекомендаційний характер. Пропозиції та конвенції створені міжнародними організаціями для внутрішніх законодавств створюють певні рекомендації, які країни не завжди активно імплементують. Усі міжнародно-правові інструменти визначають туризм як право, що необхідно поважати. В них закликається до усунення різних колізій, які спричиняють перепони на шляху ефективного використання цього права. В роботі автор звертає увагу на те, що діяльність організації Об'єднаних Націй в найближчі роки буде зосереджена на розвитку тисячоліття (сталого розвитку, охорони навколишнього середовища, викорінювання бідності, забезпечення роботи для всіх, гуманітарне співробітництво тощо) та тісно пов'язана з подальшим спільним міждержавним співробітництвом у сфері туризму.

4. Співробітництво держав в сфері туризму характеризується різноманітністю форм і напрямів взаємодії. Основними напрямками діяльності є спрощення туристичних формальностей, розробка спільних статистичних систем та спільних наукових досліджень, підготовка кадрів для туристичної індустрії, уніфікація та гармонізація правового регулювання туристичної діяльності, охорона навколишнього середовища від негативного впливу зі сторони

міжнародного туризму, забезпечення прав туристів, обмін туристичної інформації та ін.

5. Інтеграційний курс України до ЄС є важливою перевагою для розвитку туризму в Україні, що допоможе подолати економічну кризу.

Події, які трапляються на території України протягом останніх років, можна акцентувати, що підписання Угоди про асоціацію та подальший курс на європейську інтеграцію стане результативною основою для економічного розвитку та виходу з кризи. Розвиток туризму допоможе Україні отримати економічну вигоду, а Європа допоможе вийти на достойний рівень захисту прав людини та громадянина. Найважливіші напрямки співробітництва, наведені в оновленому Порядку денному асоціації Україна–ЄС, які стосуються, зокрема, десяти пріоритетів у сфері реформування Конституції України, судової системи, законодавства про вибори, сфер боротьби з корупцією, державного управління, енергетики, дерегуляції, державних закупівель, оподаткування та зовнішнього аудиту, являються невід’ємним процесом для розвитку ефективного правового регулювання туристичної діяльності. Більше того, вони являються фундаментом для створення надійного законодавства, яке допоможе розвинути високоякісний український туристичний продукт та збільшить притоки туристів з всього світу.

6. Основу міжнародній туристичній діяльності складають фундаментальні основні принципи міжнародного права, та виступають основою для формування спеціальних принципів. Основні принципи міжнародного права є базою для створення всього масиву міжнародно-правових норм і свого роду конституцією міжнародного правопорядку, оскільки встановлюють критерії законності норм міжнародного права. Основні принципи міжнародного права закріплено в Статуті ООН, а також у Декларації про принципи міжнародного права, яка прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 1975 р., та в Заключному акті Наради з безпеки та співробітництва в Європі (НБСЄ) та ін.

Як елемент системи міжнародного права основні принципи мають певні особливості, які дозволяють виділити їх в окрему категорію. Так, основні принципи міжнародного права є обов'язковими для всіх без винятку суб'єктів міжнародного права, та не є персоніфікованими, що закріплено в п. 6 ст. 2 Статуту ООН. Вони превалюють над всіма іншими нормами системи міжнародного права і застосовуються з метою заповнення прогалів, тобто для регламентації відносин у разі відсутності прямого регулювання. Порухення цих принципів суб'єктами міжнародного права кваліфікується серйозніше, ніж порушення звичайних норм. Основні принципи міжнародного права мають комплексний характер, тобто максимальний ефект досягається лише у взаємодії всіх принципів.

7. Спеціальні принципи взаємопов'язані і являють собою динамічну систему, що розвивається, відображаючи сутність діяльності у сфері міжнародного туризму. В процесі розвитку співробітництва зміст принципів збагачується. Наприклад, в рамках безпеки міжнародного туризму в країні, особливу увагу будуть приділяти якості туристичних послуг, піднімати рівень професійної підготовки національних кадрів, формування системи управління стандартизації, оцінки та сертифікації в сфері туристичних екскурсійних послуг[91].

Таким чином, правового регулювання міжнародних відносин, що виникають під час міжнародної туристичної діяльності, здійснюється за допомогою загальних та спеціальних міжнародно-правових принципів і норм міжнародного публічного права.

Список використаних джерел:

1. ДжафарДжафари. Феноменологія туризму. Научно-теоретический журнал. –2000. –№8
2. Історія туризму . <https://uk.wikipedia.org/wiki>
3. О.В.Задорожній. Загальна декларація прав людини // Українська дипломатична енциклопедія: У 2-х т. /Редкол.:Л.В.Губерський (голова) та ін. – К: Знання України, 2004 – Т.1 – 760с.
4. Ткаченко Т.І. Сталий розвиток туризму:теорія, методологія, реалії бізнесу: монографія, К.,2009. – КНТЕУ
5. Кислейко К. А. Створення в 1963 м. Міжнародного союзу офіційних туристичних організацій (МСОТО), а потім Всесвітньої туристичної організації (СОТ) та її діяльність. Мінськ 2000. Білоруський державний економічний університет.Кафедра управління туризмом. <http://refs.co.ua>.
6. А.Т.Грушова. Всесвітня туристична організація // Українська дипломатична енциклопедія: У 2-х т./Редкол.:Л.В.Губерський (голова) та ін. – К: Знання України, 2004 – Т.1 – 760с.
7. Ю.С.Скорород. Міжнародна організація цивільної авіації // Українська дипломатична енциклопедія: У 2-х т./Редкол.:Л.В.Губерський (голова) та ін. – К.:Знання України, 2004 – Т.2 – 812с.
8. Kenneth R. Simmonds. The International Maritime Organization. – Simmonds & Hill Pub., 1994
9. І.Гуменюк. Міжнародна морська організація // Українська дипломатична енциклопедія: У 2-х т./Редкол.:Л.В.Губерський (голова) та ін. – К.:Знання України, 2004 – Т.2– 812с
10. Писаревский Е. Л. Правовые основы космического туризма // Туризм: право и экономика. – 2006. – № 2. – С. 9-14.

11. И. О. Кулиев, З. З. Халилов, Перспективы правового регулирования космического туризма в международном космическом праве. – Юридичний вісник 1 (30), 2014– с.21.
12. Анакіна Т. М. Судовий прецедент у праві Європейського Союзу. Автореф. дис. ... канд. юр. наук. Харків, 2008. 21 с.
13. UN. Transport related Sustainable Development Goals (SDGs) 2017 [Електронний ресурс]. URL: http://www.unecsc.org/trans/main/speca/speca_sdgs_2017.html.
14. Serrat Bech J. M. Quality of hotel service and consumer protection: A European contract law approach. // Tourism Management. 2011. № 32. P. 277–287.
15. Yeoman I., Munro C., McMahon-Beattie U. Tomorrow's: World, consumer and tourist. // Journal of Vacation Marketing. 2006. Vol. 12. No. 2. P. 174–190.
16. Sandholtz W., Sweet A.S. Neo-Functionalism and Supranational Governance // The Oxford Handbook of the European Union. Oxford: Oxford University Press, 2012. 893 p.
17. WTO/Council for Trade in Services. COMMUNICATION FROM THE DOMINICAN REPUBLIC, EL SALVADOR AND HONDURAS (2000) [Електронний ресурс]. URL: <https://www.wto.org>.
18. Travis H. Cyberspace Law: Censorship and Regulation of the Internet. Routledge, 2013. 280 p.
19. Представництво Європейського Союзу в Україні. ЄС-Україна: поглиблена та всеохоплююча. К.: Представництво ЄС в Україні, 2013. – 24 с.
20. Гаагская декларация Межпарламентской конференции по туризму 1989 года [Електронний ресурс]. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_904.
21. ECHR, case 26291/06 Gahramanov v. Azerbaijan 2013 [Електронний ресурс]. UR UNWTO. Why tourism? [Електронний ресурс]. URL: <http://www2.unwto.org/content/why-tourism>.

L: <http://hudoc.echr.coe.int/eng>.

22. UNWTO. Why tourism? [Електронний ресурс]. URL: <http://www2.unwto.org/content/why-tourism>.

23. 2017 International Year of Sustainable Tourism for Development. [Електронний ресурс]. URL: <http://www.tourism4development2017.org/about/>.

24. 2017 International Year of Sustainable Tourism for Development. [Електронний ресурс]. URL: <http://www.tourism4development2017.org/about/>.

25. Yeoman I., Brass D., McMahon-Beattie U. Current issue in tourism: The authentic tourist // Tourism Management. 2007. №4. P. 1128.

26. Hall D. R. Tourism and Geopolitics: Issues and Concepts from Central and Eastern Europe. CABI, 2017. 406 p.

27. <https://cyberleninka.ru/article/n/vliyanie-sovremennyh-tehnologiy-na-razvitiye-elektronnogo-turizma>

28. WTO/OMT. Tourism Negotiations under the General Agreement on Trade in Services (1999) [Електронний ресурс]. URL: docs.wto.org.

29. О. В.Задорожній. Загальна декларація прав людини // Українська дипломатична енциклопедія: У 2-х т. /Редкол.:Л. В. Губерський (голова) та ін. – К: Знання України, 2004 – Т.1 – с.15.

30. М. Кармазіна. Загальна декларація прав людини // Політична енциклопедія. Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. – К.: Парламентське видавництво, 2011. – с.263

31. А. Ю. Мартинов. Загальна декларація прав людини 1948//Енциклопедія історії України: у 10 т./ редкол.:В. А. Смолій (голова) та ін.; Інститут історії України НАН України. –К.: Наук. думка, 2005. – Т.3: Е – Й. – с. 189.

32. А. Т. Грушова. Всесвітня туристична організація //Українська дипломатична енциклопедія: У 2-х т./Редкол.:Л. В. Губерський (голова) та ін. – К: Знання України, 2004 – Т.1 – 760с.

- 33 .Є.В. Козловський. Правове регулювання туристичної діяльності// Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2015. – 272 с.
34. Сенін В.С. Організація міжнародного туризму. – М.: 2000.
35. Корнеев С.Е., Викулова О. Н. Международно-правовое регулирование туристической деятельности //Туризм:право и экономика.2005.№4. С.24-27.
36. Явкін В.Г., Руденко В.П., Король О.Д. Проблеми географії та менеджменту туризму. – Чернівці: Рута, 2006. – 260с.
37. Ананьев М.А. Международный туризм. – М., 1968. – С. 99.
38. Соколов ЮН. Указ. соч. – С. 218-219.
39. Барчукова Н.С. Правовое регулирование международного туризма на многосторонней основе. – С. 24-27.
40. Барчукова Н.С. Международное сотрудничество государств в области туризма. – С. 78.
41. Doc. UN. A/RES/53/200. 22 February 1999. Proclamation of 2002 as the International Year of Ecotourism.
42. Шibaева Е. А. Право международных организаций / Шibaева Е. А. – М.: Междунар. отношения, 1986. – 160 с.
43. Decision 7/3. Tourism and sustainable development //Economic and Social Council Official Records, 1999 Supplement No. 9 (E/1999/29).Commission on Sustainable Development. Report on the seventh session (1 May and 27 July 1998, and 19-30 April 1999). P. 38.
44. Муравьев В. И. Международные организации – специфические субъекты международного права – К., 1990. – 69 с.

45. Jafari, J. (1974). Creation of the intergovernmental world tourism organization. *Annals of Tourism Research*, 2, (5), 237-245.

46. А.Т.Грушова. Всесвітня туристична організація //Українська дипломатична енциклопедія: У 2-х т./Редкол.:Л.В.Губерський (голова) та ін. – К: Знання України, 2004 – Т.1 – 760с.

47. . <http://www2.unwto.org/>

48. Шреплер Х. А. Міжнародні організації: Довідник / Пер. з нім. С.А. Тюпаева. – М.: Міжнародні відносини, 1995 – 320с.

49. Doc. UN. A/RES/32/156. 19 December 1977. Agreement on Cooperation and Relationships between the United Nations and the World Tourism Organization.

50. Барчукова Н.С. Международное сотрудничество государств в области туризма. С. 97.

51. Doc. UN. E/2002/24. 24 July 2002. Arrangements for the negotiation of an agreement between the United Nations and the World Tourism Organization.

52. . 4 ст. 11 Конвенции об охране всемирного культурного и природного наследия, 16 ноября 1972 г. //Сборник международных договоров СССР. Вып. XLV.-М, 1991. С. 482-492.

53. Конвенции и рекомендации, принятые Международной конференцией труда. 1919-1956. Т. I.- Женева, 1991.С. 219.

54. Пуцентейло П.Р. Економіка і організація туристично-готельного підприємства : Посібник. – К.: Центр учбової літератури,2007. –344с.

55. ст. II Устава Лиги арбскич государств 1945 г.; ст. 2 Устава ОАГ 1948 г., ст. III Конвенции, учреждающей АКГ, 1994 г., ст. 5 Договора об учреждении Восточноафриканского сообщества 1999 г., ст. 5 Договора об образовании САДК 1992 г. и другие. Исключение из этого правила составляет, например, ст.

2 Договора, учреждающего Организацию Восточно-Карибских государств 1981 г, где в качестве сфер совместной политики фиксируется международный маркетинг товаров и услуг, включая туризм; ст. 5 Панамской конвенции 1975 года, учреждающей Латиноамериканскую экономическую систему, которая в число целей ЛАЭС включает продвижение сотрудничества государств-членов в области туризма; ст. 3 Картахенского соглашения, рассматривающая программы в области туризма как средство осуществления экономической и социальной политики Андского Сообщества.

56. Шибаева Е.А. Специализированные учреждения ООН. - М, 1962. С. 9.

57. 86/664/EEC: Council Decision of 22 December 1986 establishing a consultation and cooperation procedure in the field of tourism *110*]. L 384. 1986. P. 52-53

58. Council Directive 95/57/EC of 23 November 1995 on the collection of statistical information in the field of tourism //OJ. L291. 1995. P. 32-39.

59. Лебедев А.И. Саммит в Хельсинки глазами юриста //МЖМП. 1997. № 3. С. 132-133; Лукашук ИИ. Международное право в судах государств. - СПб., 1993. С. 166-168; Степанов А.И., Кожевников В.А. Советский Союз и европейская безопасность (К 10-летию Совещания по безопасности и сотрудничеству в Европе) //СЕМП, 1985. - М, 1986. С. 40-41.

60. Квартальное В.А. Иностраный туризм. - М., 2001. С. 248-269.

61. Виноградов П.А., Каракуця Н.И., Пшснко К.Л. Международное сотрудничество и проблемы формирования общего туристского пространства // Теория и практика физической культуры. 1999. № 11. С. 18.

62. Ministerial Conferences // World Trade Organization.
<https://www.wto.org>

63. Ашавскій Б. М. Міжурядові конференції: міжнародно-правові питання. М., 1980. С. 14.

64. Євдокименко В. К. Регіональна політика розвитку туризму (Методологія формування, механізм реалізації). – Чернівці: Прут, 1996. – 288 с.

65. Угода про партнерство та співробітництво між Україною та Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами від 14 червня 1994 року. [Електронний ресурс]. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/998_012/print1479556564908250.

66. КМУ. Програма пріоритетних дій Уряду на 2016 рік, затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 26 травня 2016 року. [Електронний ресурс]. URL: http://www.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/publish/article?art_id=249106523&cat_id=244276375&ctime=1465568219430

67. Угода про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27 червня 2014 року [Електронний ресурс]. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/984_011.

68. Постанова Кабінету Міністрів України № 346 від 13 серпня 2014 року [Електронний ресурс]. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/346-2014-п>.

69. ЮНКТАД. Киберзаконодавство и регулирование в целях расширения электронной торговли, включая тематические исследования и извлеченные уроки 2015 года [Електронний ресурс]. URL: http://unctad.org/meetings/en/SessionalDocuments/ciiem5d2_ru.pdf.

70. Поздняков Э.А. Системный подход и международные отношения. - М., 1976. С. 33-36.

71. О базисном характере международных экономических отношений см.: Тункин Г.И. Теория международного права. Под общей ред. Л.Н. Шсстакова. - М., 2000. С. 272-273.

72. Бобров Р.Л. Современное международное право (объективные предпосылки и социальное назначение). - Л., 1962. С.70-78; Курс международного права. В 6-ти т. Т. 2. - М., 1967. С. 6-13; Курс

международного права. В 7 т. Т.1. - М., 1989. С. 261; Курс международного права. В 7 т. Т.2. - М., 1989. - 239 с;

73. Галенская Л.Н. Действие общих принципов международного права в сфере международного частного права //Журнал международного частного права. 1995. № 4 (10). С. 6.

74. Принцип VIII Гаагской декларации по туризм), 14 апреля 1989 г. //Уваров В.Д., Борисов К.Г. Международные туристские организации: Справочник. –М., 1990. С. 224-242.

75. Карро Д., Жюйар П. Международное экономическое право: Учебник /Пер. с франц. В.П. Серебренникова, В.М. Шумилова. – М., 2001. С. 265-266.

76. Барчукова Н.С. Международное сотрудничество государств в области туризма. С. 32.

77. Борисов К.Г. Международно-правовые аспекты международного туризма. С. 138.

78. Бабасян Н., Лория Е. и др. Удар по почкам //Известия. 2003. 27 мая. С. 8.

79. Биржаков М.Б., Галенская Л.Н. Аналитическая справка о международных нормах по вопросам туризма // Туристские фирмы. Вып. 16. Правовое обеспечение международного туризма. – СПб., 1998. С. 25.

80. Галенская Л.Н. Действие общих принципов международного права в сфере международного частного права. С. 5.

81. Барчукова Н.С. Правовые проблемы развития международных туристских связей // Право и политика в развивающихся странах. – М, 1990. С. 158-159.

82. Борисов К.Г. Международный туризм и право. С. 21-23.

83. В отношении основных принципов см.: Бобров Р.Л. Указ сом. С. 74; Курс международного права. В 6-ти т. Т.2. – М., 1967. С. 10.

84. Манильская декларация по мировому туризм)' 1980 г. //Уваров В.Д., Борисов К.Г. Указ. соч. С. 254-258.

85. Документ Акапулько 1982 г. //Там же. С. 248-254.

86. Doc. UN. E/2001/61. . – 21 May 2001. Approval of the Global Code of Ethics for Tourism.

87.Doc. UN. A/RES/56/212. . – 21 December 2001. Global Code of Ethics for Tourism.

88.Doc. UN. GA/EF/2981 . – 21 November 2001.

89. «Развитие туризма»: Общая резолюция Конференции ООН по международному туризму и путешествиям. 21 августа – 5 сентября 1963 г. // Уваров В.Д., Борисов К.Г. Указ. соч. С. 263-264.

90. Кукушкина А.В. Концепция устойчивого развития (экологический, экономический и социальный аспекты) // МЖМП. 2002. № 1 (45). С. 52-60; Морозов Г. Концепция устойчивого развития // Мировая экономика и международные отношения. 1993. № II. С. 14-25.

91. Воскресенський В. Ю. Міжнародний туризм : Навчальний посібник / В. Ю. Воскресенський. М. : ЮНИТИ ДАНА, 2006. 255 с.

92. Howard-Hassmann R. E., Walton-Roberts M. The Human Right to Citizenship: A Slippery Concept. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2015. 316p.

93. Розвиток туристичного бізнесу регіону: Навчальний посібник / [за ред. доктора економічних наук, професора Школи І. М.]. Чернівці : Книги XXI, 2007. 292 с.

94. Волков С. К. Єдина політика Європейського Союзу в галузі туризму / С. К. Волков, О. Г Попкова // Сучасна економіка : проблеми та рішення. 2010. №9 (9). С. 8-16.

95. Європейський Союз : політика, економіка, право : навч. посіб. / [за ред. Н. В. Антонюк, М. М. Микієвича]. Львів, 2005. 532 с.

96. Гайдукевич Л. Туристська політика в розширеному Європейському Союзі / Л. Гайдукевич // Журнал міжнародного права і міжнародних відносин. 2008. №4. С. 39-40.

97. «Лісабонську стратегію» має змінити нова програма розвитку «Європа 2020» [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://eu.prostir.ua/view/238694.html>. Дата звернення: 18.01.2010.

98. Міжнародно-правове регулювання діяльності з надання туристичних послуг. – авторефер – К. – 2018.

99. Альфер А.В. Международное регулирование туристической деятельности. – Луцкий НТУ, 2016. Ч.2. –с.14-15.